

Maria Rajahalme

SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ
LASTENSUOJELUN VIRANOMAISTEN KANSSA

Hoitotyön koulutusohjelma
2015

SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ LASTENSUOJELUN VIRANOMAISTEN KANSSA

Rajahalme, Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Maaliskuu 2015
Ohjaaja: Flinck, Marja
Sivumäärä: 45
Liitteitä: 2

Asiasanat: lastensuojelu, huostaanotto, sijaisvanhemmat, yhteistyö

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien välistä yhteistyötä lapsen kodinulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Tässä opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita ilmeneekö kyseisellä alueella kehittämistarpeita. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n kanssa, jonka käyttöön opinnäytetyö tuli.

Opinnäytetyö toteutettiin käyttämällä kvantitatiivis-kvalitatiivista kyselylomaketta, joka koostui strukturoiduista väittämistä ja avoimesta kysymyksestä. Kyselyyn osallistui Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n jäsenrekisteriin kuuluvia sijaisvanhempia systemaattisella otannalla (N=40). Kyselylomakkeita palautui 21 kappaletta. Vastatuista yksi jätettiin pois pienen vastausmäärän vuoksi. Näin ollen analysoitavia kyselylomakkeita oli 20 ja vastausprosentiksi muodostui 50. Aineisto analysoitiin käyttäen apuna Excel- ja Tixel- ohjelmia ja tulosten havainnollistamiseksi käytettiin graafisia kuvioita ja taulukoita. Avoin kysymys analysoitiin sisällön erittelyn avulla ja raportoitiin suorien lainauksin.

Sijaisvanhempien vastaukset väittämiin olivat melko vaihtelevia. Tutkimuksessa nousi esiin, että vaikka sosiaalityöntekijä vaihtui usein, se ei kuitenkaan vaikuttanut negatiivisesti yhteistyöhön. Tapaamisiin ja yhteydenpitoon oltiin pääasiassa tyytyväisiä, mutta sosiaalityöntekijän yhteydenpitoon kaivattiin säännöllisyyttä. Sijaisvanhemmat toivoivat enemmän arvostusta sosiaalityöntekijältä sekä tukea ja apua ongelmatilanteisiin. He toivoivat, että lapsen etu otettaisiin paremmin huomioon päätösten perustana sekä valtakunnallista organisaatiota, joka huolehtisi lastensuojelun yhdenmukaisuudesta.

Puutteista huolimatta, sijaisvanhemmat kuitenkin katsoivat yhteistyön sujuvan pääasiassa melko hyvin. Vastausten perusteella yhteistyön laatu näyttäisi pääasiassa olevan sidoksissa sosiaalityöntekijän ammattitaitoon, joka vaihtelee yksilöllisesti, sekä resursseihin, jotka vaikuttavat erityisesti sosiaalityöntekijöiden määrän lisäämiseen.

Tämän opinnäytetyön kysely tehtiin ainoastaan sijaisvanhemmille. Jatkotutkimuksena olisikin mielenkiintoista selvittää sosiaalityöntekijöiden näkökulmaa yhteistyöstä sijaisvanhempien kanssa.

FOSTER PARENTS' EXPERIENCES OF COOPERATION WITH CHILD PROTECTION AUTHORITIES

Rajahalme, Maria

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in nursing

March 2015

Supervisor: Flinck, Marja

Number of pages: 45

Appendices: 2

Keywords: child welfare, custody, foster parents, cooperation

The purpose of this thesis was to survey cooperation between child protection authorities and foster parents in relation to family placement. The thesis aimed at exploring possible development needs in the area. The thesis was carried out in cooperation with the Foster Parents' Association and the results of the thesis remained at their disposal.

The data for the thesis were collected by a quantitative-qualitative questionnaire, which included structured statements and one open question. The respondents (N=40) were selected by a systematic sample from the members of the Foster Parents' Association. Twenty-one questionnaires were returned. However, one questionnaire was discarded because of the small number of answers. As a result, twenty questionnaires were analysed and the response rate was 50 per cent. The data were analysed with Excel and Tixel programmes and the results were illustrated with graphical figures and tables. The open question was analysed by content analysis and it was reported with direct quotes.

The foster parents' answers to the statements varied a lot. The results show that although the social worker changed quite often, it did not affect cooperation negatively. The respondents were mainly satisfied with the meetings and contacts. However, contact with the social worker should be on a more regular basis. The foster parents hoped for more appreciation from the social worker and both support and help in problem situations. In their opinion the child's interests should be better taken into consideration, when decisions are made. In addition, there should be a national organisation to ensure that child welfare is carried out in a uniform way in the whole country.

Although there were deficiencies, the foster parents thought that in general cooperation works well. The quality of cooperation seems to be connected with the social worker's professional skills and resources. Social workers' professional skills vary and the number of social workers is connected to financial resources.

This thesis only focused on the foster parents. In the future, it would be interesting to explore the social workers' experiences of cooperation with foster parents.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TARKOITUS JA TAVOITTEET	6
3	KESKEISET KÄSITTEET	7
3.1	Lastensuojelun määrittelyä	7
3.2	Lastensuojelutarpeen selvitys	9
3.3	Asiakassuunnitelma	10
3.3.1	Avohuollon tukitoimet.....	11
3.4	Lapsen kiireellinen sijoitus	12
3.5	Huostaanotto	12
3.5.1	Sijaishuolto	15
3.5.2	Jälkihuolto	17
3.6	Sijaisvanhemmat	18
3.7	Yhteistyö.....	23
4	AIHEESEEN LIITTYVIÄ AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	27
5	KOHDEJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	28
5.1	Kohdejoukko.....	28
5.2	Tutkimusmenetelmät.....	28
6	TULOKSET	29
6.1	Taustamuuttajat.....	29
6.2	Lastensuojelun viranomaisten ja sijaisperheiden yhteistyö	30
6.2.1	Asiakassuunnitelma.....	30
6.2.2	Sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välinen yhteistyö	33
6.2.3	Kehittäminen	38
7	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	40
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	41
8.1	Taustamuuttajat.....	41
8.2	Asiakassuunnitelma	41
8.3	Sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välinen yhteistyö.....	41
8.4	Kehittäminen.....	42
9	LÄHTEET	44

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut 10 vuoden ajan. Vuonna 2012 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli kaikkiaan 17 830. Sijoitettujen määrä kasvoi 1,6 % vuodesta 2011. Huostassa näistä lapsista ja nuorista oli 10 675, mikä on pysynyt vuoden 2011 tasolla. Huostaan otetuista puolet oli sijoitettu sijaisperheisiin. (Lastensuojelu 2012 2013, 1.)

Vuonna 2012 lastensuojelulakiin tehtiin muutos, jonka mukaan sijaishuolto voidaan järjestää laitoshuoltona lapselle vain, jos lapsen edun mukaisesti sitä ei voida järjestää riittävien tukitoimien avulla. Näin ollen perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto laitshoittoon nähden. (STM:n www-sivut 2011.)

Toimiva yhteistyösuhde sijaisvanhemman ja lastensuojelutyöntekijän välillä on tärkeää, sillä se lisää oleellisesti sijaisvanhemman jaksamista. Useassa sijaisvanhemmuudesta tehdyssä tutkimuksessa onkin sivuutettu sijaisvanhempien tuen saamista ja sen tarvetta (esim. Väisänen 2005, Teittinen 2006). Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että sijaisvanhemmat eivät koe saavansa riittävästi tukea. Yhteistyöongelmat sijaisvanhempien ja lastensuojelutyöntekijöiden välillä, voivat johtaa jopa sijoituksen katkeamiseen. Jotta sijoitukset eivät katkeaisi, tuki on erityisen tärkeää ensimmäisinä sijoitusvuosina. Sijaisperheiden tukemista tulisikin kehittää entisestään tulevaisuudessa. (Janhunen 2008, 134–142.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien väliseen yhteistyöhön lapsen kodinulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimii Satakunnan Sijaisvanhemmat ry, jolta myös opinnäytetyön aihe on lähtöisin.

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien välistä yhteistyötä lapsen kodinulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Tässä opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita ilmeneekö kyseisellä alueella kehittämistarpeita.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on:

1. Tarkastella lainsäädännön ja teorian avulla lastensuojelua ja huostaanottoa
2. Selvittää sijaisvanhempien ajatuksia ja kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun viranomaisten kanssa lapsen kodinulkopuoliseen sijoitukseen liittyen
3. Etsiä mahdollisia kehittämissisältöjä kyseiseltä alueelta sijaisvanhempien näkökulmasta katsottuna

Keskeisiä käsitteitä tässä opinnäytetyössä on; lastensuojelu, huostaanotto, sijaisvanhemmat ja yhteistyö.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Lastensuojelun määrittelyä

Lastensuojelu voidaan laajasti käsittää koko yhteiskuntaa koskevaksi lasten suojeluksi, joka perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. (THL:n www-sivut 2014). Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on edistää lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaavia järjestämällä heille tarvittavia palveluja. Sen tavoitteena on sekä ehkäistä että puuttua riittävän varhain lapsen ja perheen ongelmiin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.) Lastensuojelussa korostetaan erityisesti asiakkaiden yksityisyyden suojaa sekä ihmisarvoista kohtelua. Nämä näkyvät esimerkiksi asiakkaiden syrjimättömänä ja kunnioittavana kohteluna. Lastensuojelun toiminnassa tulee kaikilla tasoilla ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa taatut lapsen oikeudet sekä sopimusvaltioiden viranomaisille säädetyt velvoitteet. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 12.)

Nykyisenkaltaisella lastensuojelulla voidaan katsoa olevan noin sadan vuoden perinteet Suomessa. Vuonna 1923 siirryttiin vaivahoitoasetuksesta köyhäinhoitolakiin, joka määritteli kunnan velvollisuudeksi antaa elatusta ja hoitoa jokaiselle hädänalaiselle. Ensisijaisesti hoidettavia pyrittiin auttamaan omissa kodeissaan tai sijoittamaan heidät yksityiskoteihin. Jos edeltävät eivät olleet mahdollisia, vaihtoehtona oli myös sijoitus kunnalliskotiin. (Ketola 2008, 15-16.)

Vuonna 1936 saatiin lastensuojelulaki, johon siirrettiin köyhäinhoitolain hyväksi havaitut säädökset. Tämä oli pitkään voimassa, kunnes uusittu versio tehtiin vuonna 1984. Uusittu laki velvoitti tukemaan perheitä niin, ettei lasta tarvitsisi siirtää kasvatettavaksi kodin ulkopuolelle. Lain myötä lapsen huoltajuus ja holhous jäivät nimellisinä oikeuksina lapsen vanhemmille. Uudistus korosti lapsen edun ensisijaisuutta päätöksiä tehtäessä, mikä muodostui ongelmaksi huoltajuuden ja holhouksen jäädessä osittain vanhemmille, koska vanhempien ja sosiaalityöntekijän näkemykset lapsen edusta olivat usein hyvin erilaiset. Vuonna 2008 tuli voimaan uudistunut lastensuojelulaki, joka on nykyään käytössä. (Ketola 2008, 16-18.) Laissa korostetaan laaja-

alaista ja suunnitelmallista lasten ja perheiden ongelmia ehkäisevää työtä lastensuojelun ohella. Siinä säädetään myös yksityiskohtaisemmin kuin ennen kunnan lastensuojelutyön menetelmistä ja työprosesseista sekä yksilökohtaisen lastensuojelun valmistelu- ja päätöksentekomenettelystä. (STM:n www-sivut 2007.)

Lastensuojelu jaetaan **ehkäisevään** sekä **lapsi- ja perhekohtaiseen** lastensuojeluun. **Ehkäisevää** työtä tehdään kunnan perus- ja erityispalveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa, muussa terveydenhuollossa, opetuksessa ja päivähoitossa. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on turvata ja edistää lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta ja parantaa heille suunnattuja palveluja. Tukipalveluja on erilaisia, perheille voidaan tarjota muun muassa kotikäyntejä tai erityistä tukea esimerkiksi neuvolan perhetyötä tai koulun sosiaaliohjausta. Tukea ja erityistä tukea tulee antaa perheille mahdollisimman varhain, kun vanhempien voimavarat ovat riittämättömiä. (THL:n www-sivut 2014.) Ehkäisevää työtä on myös lasten huomioiminen aikuisten palveluissa. Esimerkiksi päihdepalveluissa arvioidaan vanhemman kykyä huolehtia lapsesta ja määritetään lapsen hoidon tarvetta. Ehkäisevä työ on osa lapsille, perheille ja nuorille tarkoitettuja palveluja, eikä tällöin edellytä lastensuojelun asiakkuutta. (STM:n www-sivut 2012.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu pitää sisällään lastensuojelutarpeen selvityksen, asiakassuunnitelman sekä avohuollon tukitoimien järjestämisen. Siihen kuuluu myös huostaanotto ja lapsen kiireellinen sijoitus sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §.)

Lastensuojeluasia tulee käsittelyyn kunnan sosiaalitoimeen, kun lastensuojeluviranomainen saa ilmoituksen lastensuojelutarpeesta tai sen arvioimisesta, hakemuksesta tai hän on muuten saanut selville mahdollisen lastensuojelutarpeen. Lastensuojelua toteutettaessa ja sen tarvetta arvioitaessa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Jos tilanne on kiireellinen, tarve arvioidaan heti. Muutoin arvio selvityksen välttämättömyydestä tulee tehdä seitsemän arkipäivän kuluessa. Kun on päätetty tehdä lastensuojelutarpeen selvitys tai kun kunnan sosiaalitoimessa on ryhdytty kiireellisiin toimenpiteisiin, lastensuojeluasiakkuus alkaa. (Lastensuojelulaki 417/2007; STM:n www-sivut 2012.)

3.2 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelutarpeenselvityksen tavoitteena on auttaa siihen osallistuvia henkilöitä ymmärtämään lastensuojeluilmoituksen syitä ja etsimään ratkaisuja tilanteeseen. Tavoitteena on myös arvioida ongelmien ja riskien merkitystä tämän hetkiseen tilanteeseen sekä tulevaisuuteen. (THL:n www-sivut 2014.) Vastaava sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lapsen tilanteesta. Siinä arvioidaan kasvuolosuhteita, vanhempien kykyä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvityksen tulee olla valmis viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojelutarpeen aloitteesta. (Lastensuojelulaki 417/2017, 27 §.)

Selvitys tehdään siinä laajuudessa kuin on tarpeellista. Lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tulee järjestää neuvotteluja, joihin voi osallistua sosiaalityöntekijän arvioin perusteella lapsi, vanhemmat ja huoltajat, muut lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut perheelle läheiset ihmiset sekä yhteistyö- ja viranomaistahot. (Lastensuojelulaki 417/2007, 31 §.) Selvitys tehdään, vaikka lapsi ja vanhemmat vastustaisivat sitä. Tällöin tarvittavat tiedot voidaan saada perheen läheisiltä ihmisiltä tai lapsen tilanteen tuntevilta muilta viranomaisilta. Vaikka joku perheestä ei halua osallistua selvitystyöskentelyyn, pidetään häneen silti yhteyttä työn etenemisestä ja lopputuloksesta. (THL:n www-sivut 2014.)

Selvityksestä laaditaan kirjallinen yhteenveto, joka annetaan myös vanhemmille. Yhteenvedosta käy ilmi päättyykö vai jatkuuko lastensuojeluasiakkuus. Asiakkuuden päättyessä perhe tai lapsi ohjataan tarpeen mukaan muiden palveluiden tai tuen piiriin. Yhteenveto pitää sisällään myös käytetyt menetelmät, havainnot sekä lapsen, vanhempien ja työntekijöiden näkemykset tilanteesta. Selvityksessä sosiaalityöntekijä antaa lausunnon siitä, täyttyvätkö lastensuojeluasiakkuuden kriteerit ja perustelee launtonsa. Jos lastensuojelutarpeen kriteerit täyttyvät, yhteistyötä jatketaan asiakassuunnitelman teolla. (THL:n www-sivut 2014.)

3.3 Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelma on asiakirja, joka ohjaa lastensuojelun työskentelyä. Lapsen asiasta vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa suunnitelman laatimisesta. Se tehdään ja tarkistetaan yhdessä lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Sen tulee mahdollistaa asiakkaan tarpeiden mukaiset palvelut ja tukitoimet. Tarvittaessa suunnitelman laadinnassa ovat mukana myös muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava tai lapselle läheinen henkilö sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuva taho. Asiakassuunnitelma on myös sosiaalityön tiedonmuodostuksen ja dokumentoinnin työväline, joka auttaa sosiaalityöntekijää oman työnsä jäsentämisessä. Suunnitelmaa ei tarvitse tehdä, jos kysymyksessä on tilapäinen neuvonta ja ohjaus. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 7 §.)

Lastensuojelulaki (417/2007) edellyttää, että asiakkaalle tehdään avohuollon, sijaishuollon asiakassuunnitelma, jota tarvittaessa täydennetään hoito- ja kasvatussuunnitelmalla sekä jälkihuollon suunnitelma. Huostaanotettua lasta koskevaan suunnitelmaan tulee kirjata yhteydenpidon ja yhteistoiminnan toteuttaminen hänelle läheisten ihmisten kanssa, sekä miten otetaan huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä lapsen edun mukaisesti. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on tehtävä erillinen asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi, jos sitä ei pidetä tarpeettomana.

Asiakassuunnitelma pitää lähtökohtaisesti laatia yhteistyössä asiakkaan kanssa. Se tulee kuitenkin tehdä myös, vaikka asianomainen tai asianomaiset eivät haluaisi osallistua sen laatimiseen tai jopa vastustavat sitä. Suunnitelmaan tulee myös kirjata eriävät mielipiteet, jos kaikista asioista ei päästä yhteisymmärrykseen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.)

Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne asiat ja olosuhteet, joihin yritetään vaikuttaa, lapsen ja perheen tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joiden avulla pyritään tavoitteisiin. Siihen tulee myös määritellä aika, jonka kuluessa laaditut tavoitteet pyritään saavuttamaan. Suunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, ainakin kerran vuodessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.) Siihen on tärkeää laatia myös lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita. (THL:n www-sivut 2014).

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan asiakassuunnitelmaan tulee myös kirjata kuinka usein sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä tapaa lasta. Arvioitaessa tapaamisten määrää, tulee pääsääntönä pitää, että työntekijä tapaa lasta vähintään kaksi tuntia kuukaudessa aktiivisen työvaiheen aikana. Aktiivisia työvaiheita ovat muun muassa lastensuojelutarpeen selvittäminen, sijoituksen valmistelu sekä asiakkaana jo olevan lapsen tilanteen arviointi. (THL:n www-sivut 2014.) Tapaamisten järjestämisessä on pyrittävä yhteistoimintaan huoltajan tai muun lapsen kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Vaikka huoltaja ei suostuisi tapaamiseen, lastensuojelun työntekijällä on tarvittaessa oikeus tavata lapsi, jos sen arvioidaan olevan lapsen edun mukaista huomioon ottaen ikä, kehitys tai olosuhteet. Tapaamisesta tulee ilmoittaa huoltajalle, jollei se ole selvästi lapsen edun vastaista. Asiakirjoihin pitää kirjata syyt, jotka ovat edellyttäneet tapaamista vastoin huoltajan suostumusta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 29 §.)

3.3.1 Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimien tavoitteena on tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa huoltajien ja lapsen hoidosta vastaavien ihmisten kasvatuskykyä ja –mahdollisuuksia. Sosiaalitoimen on ryhdyttävä tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen kehitystä tai terveyttä tai jos lapsi itse vaarantaa niitä käyttäytymisellään. Avohuolto tulee toteuttaa mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapselle läheisten ihmisten kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §.)

Lastensuojelutyössä pitää olla kattava valikoima erilaisia tukitoimia, jotta jokaiselle lapselle ja perheelle voidaan laatia juuri heille sopiva tukitoimien kokonaisuus. Sosiaalityöntekijän tulee kirjata kyseiset palvelut asiakassuunnitelmaan. (THL:n www-sivut 2014.) Kunnan on järjestettävä viivytyksettä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumiseen liittyvät puutteet, jos lastensuojelun tarve niin edellyttää. Laki ei kuitenkaan velvoita kuntaa järjestämään kaikkia mainittuja tukitoimia, mutta sillä on korostettu vastuu niiden järjestämiseen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 11 §, 35 §.)

3.4 Lapsen kiireellinen sijoitus

Lapsen kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai hän on muuten sijaishuollon tai sijoituksen tarpeessa. Se on vakava puuttuminen yksityisyyteen ja elämään, joten sen tulee olla viimeisin toimenpide, kun lapsen tilanteen turvaamiseen ei ole muita mahdollisuuksia. Kiireellisestä sijoituksesta päättää sosiaalityöntekijä, jonka päätöksen perusteella sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. Ennen päätöstä on selvittää lapsen, huoltajan, sekä muun lapsen hoidosta vastaavan ihmisen mielipide asiasta. Selvitystä ei tarvitse tehdä, jos siitä aiheutuva sijoituksen viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen kehitykselle, turvallisuudelle tai terveydelle. (Lastensuojelulaki 417/2007, 38 §, 39 §.)

Kiireellinen sijoitus voi jatkua ilman erillistä päätöstä, jos lapsesta on tehty huostaanottoa koskeva hakemus hallinto-oikeudelle tai jos asia on jo vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksen sijoituksen jatkumisesta enintään 30 päivää, jos ei ole mahdollista päättää tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä ilman lisäselvityksiä, välttämättömiä selvityksiä ei ole mahdollista saada 30 päivässä sijoituksen alkamisesta ja jos jatkopäätös on lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 38 §.)

Kiireellinen sijoitus lakkaa, jos sille ei enää ole perustetta tai jos kriteerit jatkamiselle eivät täyty. Se lakkaa myös, jos hallinto-oikeus antaa väliaikaisen määräyksen lapselle järjestettävän hoidon ja kasvatuksen olinpaikasta tai jos päätös tulee huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevassa hakemus- tai valitusasiassa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 39 §.)

3.5 Huostaanotto

Huostaanotto tarkoittaa, että lapsen olinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta päättää sosiaalialan viranomainen. Lapsi otetaan huostaan, jos hänen kasvuolosuhteensa ovat puutteelliset tai hän itse vaarantaa kehitystään tai terveyttään. Huostaanottoon voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä ja jos se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Vuonna 2012 tehdyssä poikkileikkaustutkimuksessa huostassa olleista lapsista (n=8992) 50 % oli perhehoidossa ja loput 50 % jakautuivat muihin sijoitusmuotoihin (Taulukko 1). Perhehoitoon sijoitetuista 11,4 % eli 516 lasta oli sukulais- tai läheisperheissä. (Lastensuojelu 2012 2013, 4.)

Taulukko 1. Huostassa olleet lapset maakunnittain sijoitusmuodon mukaan (Lastensuojelu 2012 2013,4)

Maakunta	Perhehoito	Ammatillinen perhehoito	Laitoshuolto	Muu	Yhteensä
Uusimaa	1203	485	984	179	2851
Varsinais-Suomi	328	97	333	23	781
Satakunta	220	43	110	7	380
Kanta-Häme	188	49	79	7	323
Pirkanmaa	473	57	221	21	772
Päijät-Häme	179	90	114	7	390
Kymenlaakso	165	66	74	8	313
Etelä-Karjala	99	59	43	8	209
Etelä-Savo	124	48	36	1	209
Pohjois-Savo	297	89	92	26	504
Pohjois-Karjala	180	75	49	33	337
Keski-Suomi	266	118	90	17	491
Etelä-Pohjanmaa	102	37	76	6	221
Pohjanmaa	73	10	45	9	137
Keski-Pohjanmaa	40	28	13	7	88
Pohjois-Pohjanmaa	349	133	47	20	549
Kainuu	74	31	24	5	134
Lappi	156	89	35	4	284
Ahvenanmaa	17	1	0	1	19
Koko maa	4533	1605	2465	389	8992

Huostaanotettujen lasten määrä on kasvanut jo 10 vuoden ajan. Erityisesti tahdonvastaiten huostaanottojen osuus on ollut kasvussa. Tutkimusten mukaan lapset ovat keskimääräistä useammin yksinhuoltajaperheistä. Poikia otetaan hieman enemmän huostaan kuin tyttöjä, mutta nuorten tyttöjen huostaanottojen määrä on selvästi kasvanut viime vuosina. Tutkimusten mukaan eniten huostaan otetaan iältään alle kolmevuotiaita lapsia sekä yli 12-vuotiaitalapsia. Erityisesti yli 12-vuotiaiden lasten huostaanotot ovat lisääntyneet viime vuosina. Suurin osa kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on 13–17-vuotiaita. (Godzinsky 2012, 53-54.)

Huostaanottoon on harvoin yhtä yksittäistä syytä, vaan usein taustalla on melko paljon kasautuneita ongelmia. Nuorempien huostaanotettujen lasten kohdalla korostuvat vanhempien, erityisesti äitien, päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat. Vanhemmilla lapsilla huostaanoton syynä puolestaan korostuu lapsen omasta käyttäytymisestä johtuvat ongelmat, kuten päihteidenkäyttö. Vaikka huostaanottojen taustalla voidaan nähdä samankaltaisuuksia, jokainen tilanne on kuitenkin omanlaisensa. (Godzinsky 2012, 40-41.)

Ennen huostaanottoa, tulee lapsen ja perheen tilannetta tarkastella monipuolisesti, sillä se on viimeisin keino turvata lapsen kehitys ja kasvu. Olosuhteista tulee keskustella yhdessä vanhempien kanssa. Heidän kannaltaan tulee varmistua siitä, että kaikki voitava on tehty perheen tukemiseksi. Huostaanottotarvetta arvioitaessa työntekijälle jää omaa harkintaa paljon ja siinä on luotettava omaan ammattitaitoon, johon kuuluu myös muiden yhteistyötahojen hyödyntäminen kuten päivähoidon, koulun ja terveydenhuollon työntekijöiden asiantuntijuutta. Arvioinnin pitää olla lapsilähtöistä, jos perheessä on useampia lapsia, jokaisella on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä omista lähtökohdistaan. Huostaanoton perusteet ovat kunkin lapsen kohdalla erilaiset eikä niitä kaikkien osalta edes löydy. (THL:n www-sivut 2014.)

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsen mielipide on otettava huomioon iän ja kehitystason mukaan. Mielipiteen selvittäminen tulee tehdä hienovaraisesti, jottei lapsen ja hänen vanhempiensa välille aiheudu tarpeetonta haittaa. Jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta, tulee häntä kuulla itseään koskevassa asiassa. Mielipide voidaan jättää kuulematta vain, jos se vaarantaisi lapsen terveyttä tai jos se on tarpeetonta. Huostaanotto päätöksen tekee kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu haltija, kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on valmistellut asian. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai huoltaja ei suostu huostaanottoon, on kyse tahdonvastaisesta huostaanotosta. Tällöin lapsen sosiaalityöntekijä valmistelee hakemuksen hallinto-oikeudelle, joka päättää onko huostaanotto lapsen parhaaksi. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanoton aikana vanhemmat voivat sopia kummalle lapsen huolto uskotaan, molemmille yhdessä vai yksin toiselle vanhemmalle. Yleinen tuomioistuin voi kuitenkin päättää siitä, kenelle lapsen huolto tai edunvalvonta on uskottava. Tuomioistuin voi

siirtää lapsen huollon vanhemmilta sijaisperheelle. Sijaisperheen kanssa tulee sopia tukitoimista, palkkioista ja korvauksesta ennen kuin sosiaalihuolto tekee hakemuksen tai antaa selvityksen lapsen huollon siirtämisestä. Samalla pitää arvioida, tuleeko lapselle määrätä erillinen edunvalvoja. (Lastensuojelulaki 417/2007, 46 §.)

Huostaanoton perusteita täytyy tarkistaa säännöllisesti. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, kun sen kriteerit eivät enää täyty ja sen lopettaminen ei ole vastoin lapsen etua, voidaan huostaanoton lopettamisesta tehdä päätös. Lapsi tai huoltaja voi hakea lopettamispäätöstä tai päätös voi muuten olla aiheellista. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee päätökseen tarvittavat tiedot. Hänen tulee arvioida huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman avulla. Lapsen etua arvioi-
dessa on otettava huomioon lapsen mielipide, sijaishuollon kesto, lapsen ja sijaishuoltajan kiintymyssuhteen laatu sekä lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen. Huostassapito päättyy viimeistään, kun lapsi on 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

3.5.1 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksellä sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksissa, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa lasten-, nuorten- tai koulukodissa. Se voidaan järjestää myös muualla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Sijaishuolto on järjestettävä viivytyksettä, kun sen on päätetty olevan aiheellista. Paikan valinnassa on huomioitava huostaanoton perusteet, lapsen tarpeet, sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpito sekä hoidon jatkuvuus. Mahdollisuuksien mukaan täytyy myös huomioida kielellinen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta. Ennen kodin ulkopuolelle sijoittamista tulee selvittää läheisten edellytykset ottaa lapsen huoltajuus tai mahdollisuus muuten osallistua hänen tukemiseensa. Laitoshuolto järjestetään silloin, jos sijaishuoltoa ei pystytä järjestämään riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelulaki

417/2007.) Sosiaalityöntekijän on kerrottava avoimesti ja laajasti sijaishuollon tarkoituksesta, kyseisen lapsen ja perheen tilanteesta sekä mahdollisista sijoitukseen vaikuttavista ongelmista sijaishuollon tarjoajalle. Sijaishuoltoapaikan tulee myös kertoa monipuolisesti sijoituspaikan piirteistä ja mahdollisuuksista. Sijaishuoltoapaikan on oltava parempivaihtoehto kuin nykytilanne ja mahdollistaa lapsen tarvitsema yksilöllinen hoito. Toteutettaessa hoitoa on myös otettava huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä lapsen edun mukaisella tavalla. (THL:n www-sivut 2014.)

Lapsen terveydentila on tutkittava sekä huomioitava sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä, jos sitä ei ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai, jos lapsen tilasta ei muusta syystä ole riittäviä tietoja hoidon järjestämiseksi sijaishuollossa. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Tällöin tehdään perusteellinen lääkärintarkastus, jonka tarkoituksena on löytää lapselle mahdollisimman sopiva sijaishuoltoapaikka, antaa tarvittavat tiedot lapsen terveydestä sijaishuollolle ja turvata heti alussa asianmukainen hoito. Terveystarkastus pitää tehdä myös sijoituksen päättyessä, sitä ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos lapsesta on jo olemassa tarpeelliset tiedot. (THL:n www-sivut 2014.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä kasvatuksesta ja hoidosta sijaishuollossa vastaavan työntekijän on oltava yhteistyössä lapsen, hänen vanhempansa, huoltajansa sekä sijaishuoltoapaikan edustajan kanssa turvatakseen lapsen huollon jatkuvuuden. Vastaavan sosiaalityöntekijän tulee myös huolehtia siitä, että lapselle selvitetään hänen iän ja kehitystasonsa mukaisella tavalla huostaanottamisen syyt ja toimet, jotka koskevat hänen asiaansa. Heidän tulee tavata asiakassuunnitelmaan kirjattavalla tavalla henkilökohtaisesti kahdestaan myös sijaishuollon aikana, jotta lapsella on mahdollisuus keskustella itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle esimerkiksi sijaisperheessä, tulee kunnan huolehtia opintojen ja harrastusten tukemisesta tarvittaessa taloudellisesti. Sen lisäksi lapsi saa omia käyttövaroja kalenterikuukaudessa iästä ja kasvuympäristöstä riippuen. Sijoituspaikan täytyy pitää kirjaa käyttövarojen maksamisesta lapselle, joka saa itse päättää varojen käytöstä. Vuosittain käyttövarojen maksut on lähetettävä vastaavalle sosiaalityöntekijälle. (Lastensuojelulaki 417/2007, 55 §.)

Sijaishuoltopaikan on edistettävä ja tuettava yhteydenpitoa lapselle läheisten ihmisten kanssa. Jotta lapsen kehityksen kannalta tärkeät ihmissuhteet voidaan turvata, on hänellä oikeus tavata ja vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle tärkeitä ihmisiä sekä pitää heihin yhteyttä. Sijoittajakunnan on tuettava yhteydenpitoa, esimerkiksi järjestämällä majoitus, osallistumalla matkakustannuksiin. Poikkeustapauksissa lapsen yhteydenpitoa hänelle tärkeiden ihmisten kanssa voidaan rajoittaa määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi kerrallaan, jos yhteydenpidosta ei ole voitu asiakassuunnitelmaa tehdä tai muusta erityisestä syystä sopia lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten kanssa. Lapsen sijaishuoltopaikka voidaan myös jättää ilmaisematta vanhemmille. Päätöksessä on mainittava rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu, missä laajuudessa rajoitus toteutetaan sekä millaista yhteydenpitoa se koskee. Rajoitus on lopetettava heti, kun se ei enää ole tarpeellista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

3.5.2 Jälkihuolto

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea sijaishuollon päättymisen jälkeen lasta, hänen huoltajaansa sekä ihmistä, jonka hoidossa lapsi on. Lapsen asioista vastaava sosiaaliohjaaja laatii jälkihuoltosuunnitelman yhdessä asiakkaan kanssa. Jälkihuollon palvelut tehdään aina jokaisen yksilöllisiä tarpeita vastaaviksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §; THL:n www-sivut 2014.)

Sosiaalihuollon on järjestettävä jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen tai avo- huollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päätyttyä, jos se on kohdistunut ainoastaan lapseen ja kestänyt vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti. Nuorelle jälkihuolto on vapaaehtoista. Se voidaan järjestää nuorelle, vaikka hän ei aiemmin olisi ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle tai vaikka sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. Jos jälkihuoltoa ei järjestetä, siitä tehdään erillinen valituskelpoinen päätös. Nuori voi kuitenkin milloin tahansa pyytää jälkihuoltosuunnitelmaa ennen 21 ikävuottaan, jos hän siitä kieltäytyy. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §; THL:n www-sivut 2014.)

Lähtökohtana selviytymiselle on riittävän toimeentulon ja asumisen järjestäminen. Jos lapsella tai nuorella ei ole tuloja tai korvauksia tai jos ne eivät ole riittäviä, on häntä tuettava itsenäistymisessä sijoituksen päätyttyä itsenäistymisvaroilla. Nuorta tulee tukea varojen käytön suunnittelussa asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa. Sosiaalihuollolla on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti ne on annettava jälkihuollon päättyessä tai itsenäistymisen tukemiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttessään 21 vuotta. Sosiaalihuollon on annettava selvitys varojen kertymisestä ja maksamisesta, kun sijoitus päättyy tai jos huoltaja, edunvalvoja tai 15-vuotias lapsi sitä pyytää sijoituksen aikana. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen lastensuojelun asiakkaana tai viimeistään silloin kun nuori täyttää 21 vuotta. Itsenäistyvää nuorta ei kuitenkaan saa jättää yksin vaan jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä hänen kanssaan suunnitelma, nuoren käytettävissä olevista palveluista ja tukitoimista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

3.6 Sijaisvanhemmat

Sijaisvanhempia voidaan kutsua myös perhehoitajiksi. He ovat sijaisperheen vanhempia, jotka antavat ympärivuorokautista hoitoa lapselle, jonka biologiset vanhemmat eivät pysty tarjoamaan riittävän hyviä kasvuolosuhteita tukipalveluista huolimatta, ja joka ei ole laitoshuollon tarpeessa. Sijaisvanhempien tulee hoitaa lasta ja tarjota hänelle turvallinen ja perheenomainen kasvuympäristö sekä tukea yhteydenpitoa hänelle läheisiin ihmisiin. (Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 25 §; THL:n www-sivut 2014.)

Sijaisvanhemmuus yhden lapsen kohdalla voi loppua, jos biologistenvanhempien katsotaan pystyvän tarjoamaan riittävän hyvää hoitoa, sijaisperheessä tapahtuu muutoksia, kuten avioero, tai jos lapsi on liian vaativa. Sijaisvanhemmuuden tarkkaa päättymistä ei voida varmuudella sanoa, koska se voi myös jatkua siihen asti kunnes sijoitettu täyttää 18 vuotta tai, kun sijaislapsena aloittanut lapsi adoptoidaan perheeseen. (Sinclair & Jeffreys 2005, 37-46.)

Perhehoidon historia Suomessa voidaan ulottaa 1800-luvulle, jolloin oli vielä tapana, että kyläläiset ja sukulaiset huolehtivat toisistaan. Lopuista piti huolta hyvät ihmiset sekä kirkko. Kun 1800-luvun alkupuolella keisari kielsi kerjäyksen, tilalle syntyivät elätehoito, ruotuhoito sekä vaivaistalot. Lapset ja köyhät annettiin elätehoitoon vähiten korvausta pyytävään kotiin. Näin syntyivät köyhäinhuutokaupat. Kun ihmisarvon loukkaukseen alettiin kiinnittää enemmän huomiota, alkoi vaivais- ja köyhäinhoitotalojen määrä kasvaa. Laitoshoitoon otettiin kaikenlaiset hoidon tarpeessa olevat, turvatomat lapset, aviottomat äidit, vaivaiset, mielisairaajat ja heikkomielliset sekä laiskat, jotka työllistettiin. (Ketola 2008, 15.)

Vaivaishoitoasetuksen tilalle tuli köyhäinhuitolaki vuonna 1923. Ruotuhoito ja huuto-kaupat kiellettiin lopullisesti. Uudessa laissa oli useita säännöksiä huollossa olevien lasten hoidosta. Esimerkiksi ennen lapsen sijoittamista oli tutkittava olivatko sijaisvanhemmat kykeneviä pitämään huolta lapsesta. Perhehoito mainittiin ensisijaisena laitoshuoltoon nähden, mutta kunnalla oli velvollisuus ylläpitää laitostiota, jos lapselle ei löytynyt sopivaa kotia. (Ketola 2008, 15-16.)

Kun vuonna 1984 tuli voimaan uusi lastensuojelulaki, perhehoito koki merkittävän muutoksen. Uudistetussa laissa lapsen huolto ja holhous eriytettiin ja se velvoitti tukemaan lapsen omaa perhettä, niin ettei lasta tarvitsisi enää sijoittaa kodin ulkopuolelle. Näin huostaanoton tapahduttua vastuu lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä siirtyi edelleen sosiaalilautakunnalle, mutta huoltajuus ja holhous jäivät nimellisinä oikeuksina biologisille vanhemmille. Tavoitteena oli pitää vanhemmat mukana lapsen elämässä ja näin varmistaa lapsen oikeus. Lastensuojelulain uudistuksen alkuvuosina sijaisvanhempia ohjattiin hakemaan lapsen huoltajuutta tai alkamaan oheishuoltajiksi vanhempien rinnalle. Sijaisvanhemmat kokivat itsensä petetyiksi, koska siirtymällä huoltajiksi, he menettivät korvauksensa. Epäkohta korjattiin vuonna 1990. Tuli voimaan uudistus, jonka mukaan sijaisvanhemmille maksettavista korvauksista täytyi sopia ennen huoltajuuden hakemista. Tällöin tuli myös uudistus, joka antoi sijaisvanhemmille oikeuden olla mukana lasta koskevissa päätöksissä. Kun perhehoitajalaki tuli voimaan vuonna 1992, siirtyivät lastensuojelulaista perhehoitoa koskevat asiat pois. (Ketola 2008, 16-18.)

Vuonna 2012 tuli voimaan lakimuutos, jonka mukaan perhehoito on laitoshuoltoon nähden ensisijainen. (STM:n www-sivut 2012). Tämä ei kuitenkaan aina toteudu, koska sijaisvanhemmista on pulaa. Sosiaali- ja terveysministeriön tukemana onkin alettu järjestämään valtakunnallista sijaisvanhempien rekrytointikampanjaa vuodesta 2008 alkaen. Perhehoitoliitto koordinoi Ajoissa kotiin – kampanjaa, ja sen tarkoituksena on jakaa tietoa sijaisvanhemmuudesta ja näin löytää uusia sijaisperheitä. Lapset, jotka tarvitsevat sijaiskotia, ovat eri-ikäisiä ja myös tarpeiltaan erilaisia. Siksi onkin tärkeää löytää uusia ja erilaisia sijaisvanhempia, jotta jokaiselle lapselle löydettäisiin juuri hänen tarpeisiinsa sopiva koti. Sijaisvanhemmat voivat joutua odottamaan lasta koulutuksen jälkeen muutamiakin vuosia ennen kuin heille sopiva sijaislapsi löytyy. (Perhehoitoliiton www-sivut.) Kodin ja hoidon sijoitetulle lapselle voi tarjota lapsiperheen vanhemmat, lapseton pariskunta tai yksinasuva henkilö. Suurin osa sijaisperheistä on sellaisia, joissa molemmat vanhemmat toimivat yhdessä hoitajina. (Pelastakaa lapset ry:n www-sivut 2014.)

Sijaisvanhemmiksi ryhtyminen on iso elämänmuutos ja haaste. Heillä tulee olla halua tukea lapsen suhteita syntymäperheeseen ja muihin hänelle tärkeisiin ihmisiin sekä kyky tehdä yhteistyötä lapsen lähimmäisten kanssa, jotta lapsen elämään tulisi jatkuvuutta. (Pelastakaa lapset ry:n www-sivut 2014.) Sijaisvanhemmaksi ryhtymisen motiiveista on tehty useita tutkimuksia. Yleisimmiksi motiiveiksi nousivat halu antaa lapselle rakkautta ja koti. Suuri osa halusi myös tehdä jotakin yhteiskunnan hyväksi. Vähiten tuli esiin omista tarpeista lähteviä motiiveja, kuten halu lisätä tuloja, tai ajatus, että sijoitettu lapsi parantaisi avioliittoa. Vaikka monet pitivät tärkeänä työstään saamaa korvausta, se ei kuitenkaan noussut sijaisvanhemmuuden motiiviksi. (Valkonen 2008, 100- 102.)

Sijaisvanhemmuudessa on myös erityisiä haasteita biologiseen vanhemmuuteen nähden. Tutkimuksessa sijaisvanhemmat katsoivat vanhemmuuden edellyttävän heiltä enemmän lapsen rajojen asettamista ja tukemista kuin esimerkiksi biologinen vanhemmuus. Lisäksi heidän on myös huolehdittava lapsen suhteesta biologisiin vanhempiinsa. Biologisen siteen puuttumisen he kertoivat vaikuttavan jonkin verran sijaisvanhempien ja lapsen suhteeseen esimerkiksi jotkut kokivat äidintunteensa puutteelliseksi. Sijaisvanhemmuuden tekee erilaiseksi myös se, etteivät he voi päättää lapsen

asioista yhtä paljon kuin oman lapsensa. Jotkut kokivat omistautuvansa vanhemmuudelle enemmän kuin biologisena vanhempana. He kokivat tulevaisuuden epävarmempana, koska ei voinut tietää palaako lapsi joskus takaisin omille vanhemmilleen. (Valkonen 2008, 105-106.)

Perhehoitajalain (312/1992) muutoksen mukaan sijaisvanhemmaksi aikovalta edellytetään ennakkovalmennus, ennen kuin hän voi toimia perhehoitajana. Tiettyä työ- tai koulutusvaatimusta ei kuitenkaan ole, jos perheessä hoidetaan enintään neljää lasta. Lain mukaan sijaisvanhemmaksi pyrkivän tulee olla sopiva henkilökohtaisten ominaisuuksien, koulutuksen ja kokemuksen perusteella. Ennakkovalmennus voidaan suorittaa myös vasta sijoituksen jälkeen erityisestä syystä, esimerkiksi sukulaissijoituksessa. Koulutus tulee kuitenkin suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. (THL:n www-sivut 2014.)

Sijaisvanhempia sitoo salassapitovelvollisuus. Se koostuu kolmesta osa-alueesta: asiakirjasalaisuudesta, vaitiolovelvollisuudesta sekä hyväksikäyttökiellosta. Vaitiolovelvollisuus jatkuu vielä senkin jälkeen, kun toimeksianto on päättynyt. (Rikoslaki 39/1889; THL:n www-sivut 2014.)

Sijaisvanhempien ennakkovalmennuksen eli PRIDE-valmennuksen tarkoituksena on antaa riittävästi tietoa sijaisvanhemmuudesta, jotta valmennukseen osallistuva voi tehdä tietoisien päätöksen tehtävään ryhtymisestä. Näin taataan jokaiselle sijaisperhettä tarvitsevalle lapselle mahdollisuuden päästä kouluttautuneeseen perheeseen ja saada yksilöllistä hoitoa. (Pelastakaa lapset ry:n www-sivut 2014.) PRIDE on ryhmämuotoinen valmennuskurssi, jota on järjestetty vuodesta 1995 alkaen. Kouluttajina toimivat sijaisvanhemmat ja sosiaalityöntekijä, jolloin yhdistyvät käytännön kokemus ja ammatillinen tieto. Valmennuksen keskeisenä tehtävänä on auttaa koulutettavia arvioimaan yhdessä kouluttajien kanssa omia valmiuksiaan toimia sijaisvanhempina. Koulutuksessa rohkaistaan valmennettavia kohtaamaan erilaisuutta ja näkemään lapsen tarpeet sekä hakemaan tarvittaessa tukea sijaisvanhemmuuteen. Harjoitusten avulla eläydytään sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiansa tunteisiin sijoituksen eri vaiheissa. Sijaisvanhempana on tärkeää kyetä keskustelemaan itsestään, perheestään ja koke-

muksistaan. Joidenkin valmennustehtävien tavoitteena onkin tutkia omia lapsuudenkokemuksiaan ja niiden vaikutusta valmiuksiin kohdata sijoitettu lapsi yksilönä, omine tarpeineen ja kokemuksineen. (Pesäpuu ry:n www-sivut 2010.)

Sijaisvanhemmat ja sijoittava kunta tekevät yhdessä toimeksiantosopimuksen, ennen lapsen tuloa perheeseen. Toimeksiannossa sovittavat asiat tulee perustua lapsen asiakas-, hoito- ja jälkihuoltosuunnitelmaan. Sijaisvanhemmat eivät ole työsuhteessa kuntaan vaan toimeksiantosuhteessa. Sopimuksen teon edellytyksenä on, että ennakkovalmennus on suoritettu. (THL:n www-sivut 2014.) Toimeksiantosopimuksessa sovitaan molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet kuten palkkiot, korvaukset, vapaat ja koulutukset. Jos ei ole toisin kirjattu, toimeksiantosopimus voidaan päättää irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua, tai jos hoidossa ilmenneitä puutteita ei korjata, sopimus voidaan purkaa myös välittömästi. Sopimus tulee tarkistaa kerran vuodessa, tai kun siihen on muutoin aihetta. (Perhehoitajalaki 312/1992.)

Sijaisvanhempi saa hoitopalkkiota, jota maksetaan kalenterikuukaudessa jokaista sijoitettua lasta kohti. Palkkion määrä tulee tarkistaa joka vuosi. Hän saa myös todellisten kustannusten mukaista korvausta sijoitetun lapsen hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista kuten ravinnosta, asumisesta, harrastuksista sekä muista elätyksestä aiheutuvista kuluista esimerkiksi terapiasta. Kulukorvaus sisältää myös sijoitetun lapsen omaan käyttöön tarkoitetut käyttövarat. Hoidon alussa aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista sijaisperheelle maksetaan käynnistämiskorvaus, jokaisesta sijoitetusta. (Perhehoitajalaki 312/1992.)

Sijaisvanhemmille tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu. Sen pituus tulee olla yksi arkipäivä kutakin kuukautta kohden, jolloin hoito päiviä on tullut vähintään 14 vuorokautta. Vapaa ajalta maksettava palkkio sovitaan sijoittavan kunnan kanssa. Kunnan tulee myös avustaa sijoitetun lapsen hoidon järjestämisestä sijaisvanhempien vapaan ajaksi, ottaen huomioon lapsen edun. (Perhehoitajalaki 312/1992.)

Sijaisvanhemmillä on oikeus myös koulutukseen ja tukeen, joista vastaa sijoittava kunta. Tarvittavan tuen järjestämiseksi sijaisvanhemmille on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä, jonka tapaamiseksi on järjestettävä riittävä mahdollisuus toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla. (Perhehoitajalaki 312/1992.)

Tarpeen mukaan kunnan tulee järjestää yksilö-, perhekohtaista tai ryhmätyönohjausta hoito- ja kasvatustyön sekä jaksamisen tukemiseksi. Näitä voivat olla esimerkiksi parisuhdekurssit tai vertaistukiryhmät, joissa sijaisvanhemmat saavat jakaa ajatuksiaan, kokemuksiaan ja lisätä ammattitaitoaan oppien toisiltaan. Tukea ja koulutuksia sijaisvanhemmille tuottavat myös kolmannen sektorin toimijat. (THL:n www-sivut 2014.) Tärkeä tuki sijaisvanhemmalle on toimiva yhteistyösuhde lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, sillä se lisää oleellisesti sijaisvanhemman jaksamista. (Janhunen 2008, 134.)

3.7 Yhteistyö

Yhteistyö on erittäin kontekstisidonnaista. Konteksti ohjaa sitä, miten yhteistyö toteutetaan. Siksi se on moniulotteinen ja haastava käsite, jota on määritelty monin eri tavoin, riippuen tieteenalasta. Yhteistyöllä on tarkoitettu muun muassa tiedon jakamista, yhdessä työskentelyä, yhteisten tavoitteiden toteuttamista, ongelmanratkaisutapaa tai pitempään jatkuvaa vuorovaikutusta. Yhteistyötä toteutetaan kahden osapuolen välisissä vuorovaikutussuhteissa, tiimeissä ja verkostoissa. Nämä eivät sulje toisiaan pois, vaan niiden voidaan katsoa olevan sisäkkäisiä, sillä tiimien sisällä on erilaisia vuorovaikutussuhteita ja useat tiimit taas muodostavat verkoston. (Aira 2012, 16, 46.)

Yhden määritelmän mukaan yhteistyössä osapuolilla on sama päämäärä. Sen saavuttamiseksi he tarvitsevat yhteistä ymmärrystä, suunnitelmaa kuinka tulee edetä, sekä työnjakoa ja sopimuksia, jotka voivat olla joko suullisia tai kirjallisia. Yhteistyön onnistumisessa tärkeää on dialoginen vuoro-vaikutus, jossa osapuolet ovat tasavertaisia. Yhteistä päämäärää tavoitellessaan on toimittava vastavuoroisesti ja avoimesti. (Mönkkönen 2007, 86-119.)

Yhteistyötä voivat tehdä ihmiset, jotka eivät erityisemmin ole samaa mieltä toistensa näkemyksistä tai ideoista, mutta yhteistyö voi silti olla riittävän hyvää. Yhteistyön rakenteet kuten resurssit, yksilöiden taidot, roolien selkeys, tavoitteiden selkeys, luottamus ja sitoutuminen mahdollistavat yhteistyön, mutta eivät vielä takaa sen syntymistä. (Aira 2012, 16.)

Jotta yhteistyö voidaan ymmärtää, sitä tulisi tarkastella prosessinäkökulmasta. Tällöin se voidaan nähdä vapaaehtoisena toimintana, jonka osapuolet joko toteuttavat tai jättävät toteuttamatta yhteistyötä omalla käyttäytymisellään. Yhteistyöprosessi pohjautuu ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Se voidaan laajasti ymmärtää ihmisten välillä tapahtuvaksi merkityksen jakamiseksi, vaihtamiseksi, luomiseksi ja neuvottelemiseksi. Vuorovaikutus luo, muokkaa ja ylläpitää yhteistyöprosessia. (Aira 2012, 17-20.)

Fyysinen kontakti ei ole edellytys yhteistyön toteutumiselle. Osapuolten välinen vuorovaikutus voi tapahtua jonkin viestintä välineen kautta. On myös mahdollista, että kokonaan erillään olevat ihmiset toteuttavat yhteisiä tavoitteita, vaikka heidän välillään ei olisi lainkaan vuorovaikutusta. Tällöin osapuolet ovat vuorovaikutuksessa vain yhden henkilön kanssa, joka kokoaa tulokset yhteen. Tämäkin on tavallaan yhteistyötä, vaikka yhdessä tekeminen puuttuu. (Aira 2012, 45-46, 130.)

Vuorovaikutus ei aina johda toimivaan yhteistyöhön, jos se ilmenee lähinnä keskusteluina, jotka eivät johda mihinkään. Toimimaton vuorovaikutussuhde voi tehdä yhteistyön hankalaksi tai jopa mahdottomaksi. Vuorovaikutuksen tulee edistää yhteistyötä, olla aktiivista ja tavoitteellista. (Aira 2012, 50.) Vuorovaikutuksen rakentumiseen yhteistyössä vaikuttavat osapuolten iät, elämän kokemukset, persoonallisuudet, uskomukset ja sen hetkiset tilanteet. Näiden pohjalta ihmisillä on eri tavoitteita ja he painottavat eri asioita. Jotta yhteisymmärrykseen päästäisiin, tulee osapuolten keskustella avoimesti omista näkemyksistään. Ottamalla huomioon molempien näkemykset, voidaan tehdä ehdotuksia, joiden pohjalta pyritään kohti päämäärää. Tällöin ei edetä vain toisen, vaan molempien ehdoilla. Jotta hyvään vuorovaikutukseen ja sitä kautta yhteistyöhön päästään, tarvitaan osapuolten välillä luottamusta. Luottamuksen rakentuminen vaatii aikaa sekä tunnetta, että toinen arvostaa ja kuuntelee. (Katagiri, Takanashi, Ishizaki, Den, & Enomotos 2013, 422-428.)

Luottamus on avaintekijä yhteistyön toimivuudelle. Kestävämpi luottamus syntyy, kun osapuolet ovat toistuvasti vuorovaikutuksessa. Toistuvassa vuorovaikutuksessa syntyy kestävämpi kokemukseen perustuva luottamus, joka voi tiimin sisällä olla eri-

laista tiimin eri jäsenten välillä. Pitkäkestoisessa yhteistyössä toisen osapuolen asiantuntemus ja ammattitaito korostuvat luottamuksen vahvistumisessa. Luottamus vahvistuu erityisesti, kun ratkaistaan erimielisyyksiä ja ongelmia tuloksellisesti, asetetaan välitavoitteita ja arvioidaan saavutuksia sekä neuvotellaan tasapuolisista ratkaisuista. Ihanteellisin tila on, kun riittävä luottamus ja terve epäily ovat tasapainossa. Jos yhteistyön osapuolien välillä on liian paljon luottamusta, se voi vähentää tiedonhankintaa ja siten johtaa huonoihin päätöksiin. Liiallinen luottamus voi saada myös hyväksymään yhteistyöltä heikkoja tuloksia. (Aira 2012, 56-58, 132.)

Luottamuksen puute ilmenee varauksellisuutena, varovaisuutena ja salailuna. Puute lisää epäluuloa sekä henkilöristiriitoja, mitkä voivat johtaa siihen, että asia pyritään tekemään yksin ja tietoa pantaten. Luottamus tulisikin saavuttaa jo yhteistyön alkuvaiheessa, jotta osapuolet eivät alkaisi vältellä vuorovaikutusta. Jos luottamusta ei ole lainkaan, yhteistyön osapuolet eivät luota edes siihen, etteivät kirjalliset sopimuksetkaan pidä. Tällöin yhteistyön tekeminen on mahdotonta. Ratkaisemattomat erimielisyydet heikentävät luottamusta. Säröt luottamuksessa tai luottamuksen pettäminen heikentävät yhteistyötä myös tulevaisuudessa, sillä sen korjaaminen on vaikeaa. (Aira 2012, 58, 132.)

Yhteistyön onnistuminen vaatii osapuolten aktiivista panostusta, voimavaroja, myönteistä asennetta yhteistyötä kohtaan, aikaa sekä vastuiden ja tulosten jakamista. Tutkimusten mukaan keskeisimmät osa-alueet toimivan yhteistyösuhteen kannalta ovat luottamuksen rakentaminen, vuorovaikutussuhteiden ylläpito sekä tasapaino vuorovaikutussuhteiden läheisyyden ja etäisyyden välillä. Yhteistyön määrän ja luonteen löytäminen on jatkuvaa tasapainoilua. Liian etäinen suhde voi tehdä yhteydenpidon vaikeaksi. Hyvin läheinen suhdekaan ei välttämättä ole hyvä vaihtoehto, sillä se vie useimmiten liikaa resursseja ja hankaloittaa puolueetonta suhtautumista. Yhteistyön tekeminen edellyttääkin tasapainoilua suhteen tiiviyyden ja resurssien riittävyyden välillä. (Aira 2012, 50, 130.)

Tuloksellisin yhteistyö syntyy kahden tai joskus kolmen ihmisen välisissä vuorovaikutussuhteissa. Joskus yhteistyötä täytyy toteuttaa eri ammattilaisten välillä useamman osapuolen kesken. Näissä tiimeissä toimivan yhteistyön kannalta tärkeää on tiimiytyminen eli tällöin osapuolet muodostavat tehokkaan ja tavoitteisiin keskittyvän tiimin.

(Aira 2012, 132, 138.) Yhteistyön kannalta on kriittistä, jos kaikki eivät ymmärrä tiimin vuorovaikutuksen olevan keskeinen osa omaa työtä ja yhteisten tavoitteiden toteutumista. Toimiva tiimi- sekä verkostoyhteistyö perustuvat osaamisen jakamiseen, hyväksyntään sekä avoimeen kommunikointiin, joka suuntautuu yli olemassa olevien organisaatioiden rajojen. (Rabb 2008, 146-148.)

Toimiva yhteistyö ilmenee tutkimusten mukaan osapuolten käyttäytymisessä muun muassa vuorovaikutuksen luonteena, jatkuvuutena ja tiimin innovatiivisuutena, itseohjautuvuutena sekä hyökkäävän että vetäytyvän käyttäytymisen välttämisenä. Toimiva yhteistyö heijastuu osapuolten tyytyväisyyteen sekä asenteisiin, joka näkyy tavoitteiden ristiriitaisuuden hyväksymisenä ja luottamuksen kasvamisena. (Aira 2012, 50.)

Yhteistyö ei kuitenkaan aina etene toivotulla tavalla. Vaikka sen tavoitteena on yhteisymmärrys, sitä on usein vaikea saavuttaa ihmisten erilaisten näkökulmien tai luottamuksen puutteen vuoksi. Tällöin voidaan puhua riittävän yhteisymmärryksen saavuttamisesta. (Mönkkönen 2007, 94.)

Sosiaalityöntekijän, sijaisvanhempien sekä biologisten vanhempien välillä toimiva yhteistyö on tärkeää lapsen huollon jatkuvuuden, tasapainoisen kehityksen ja sijoituksen onnistumisen kannalta. Kaikki osapuolet ovat vastuussa yhteistyön sujumisesta. Sosiaalityöntekijän tulee kyetä edistämään biologisten vanhempien, lapsen sekä sijaisvanhempien suhteita. Sijaisvanhempien taas tulee ottaa huomioon lapsen läheisten ihmissuhteiden tukeminen ja muiden tahojen kuten koulun kanssa tehtävä yhteistyö. Vuorovaikutuksen ja tavoitteiden perustana tulee olla ajatus lapsen edun huomioimisesta. Kommunikointi ja toisten kuuntelu on tärkeässä asemassa yhteistyön alusta asti. Biologisten vanhempien tulisi saada kokemus, että heidän mielipiteensä on aidosti otettu vastaan, ja että heitä ymmärretään sekä arvostetaan, jotta todellinen yhteistyö pääsee alkuun. Tällöin tahdonvastaisetkaan toimet eivät välttämättä tuhoa hyvää asiakassuhdetta. (Hennessey 2011, 22-23, 65-78.)

Yhteistyöllä on monia haasteita kuten oireileva lapsi, jonka voi olla vaikea luottaa aikuisiin, sekä lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvät eriävät mielipiteet. Yhteistyösuhteeseen vaikuttavat myös sosioekonomiset asemat, laki sekä erilaiset organisaatioiden

aiheuttamat ongelma kuten budjetointi sekä protokolla. (Hennessey 2011, 9-11.) Jos sijaishuoltopaikan ja biologisten vanhempien välisessä yhteistyössä on vaikeuksia, ristiriitoja tulee selvittämään neutraali välittäjähenkilö. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei saa mennä mukaan riitoihin, sillä hänen roolinsa on valvoa lapsen edun toteutumista sijaishuollossa. Kun tuki ja yhteistyö ovat riittävää ja sujuvaa, sijoituksen seuranta ja arviointi sekä perhehoidon laadun varmistaminen helpottuu. (THL:n www-sivut 2014.)

4 AIHEESEEN LIITTYVIÄ AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Saarisen tutkimuksessa, johon vastasi 273 sijaisvanhempaa, kävi ilmi, että suurimmalla osalla yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa sujui hyvin. Vaikka yhteistyön vastattiin sujuvan hyvin, se kuitenkin sisälsi myös puutteita, vaikka henkilökemioissa ei ollut ongelmia. Puutekohtia, joita osa perheistä toi tutkimuksessa esiin, olivat sosiaalityöntekijän vaikea tavoitettavuus, kiire ja työntekijöiden vaihtuvuus sekä luottamuksen pula, kun sovituista asioista ei pidetty kiinni. Suurin osa vastaajista koki suhteen sosiaalityöntekijään yhteistyösuhteena. Kuitenkin vastaajista osa koki olevansa asiakas suhteessa sosiaalityöntekijään. Vastaajat toivat useasti esiin sen, etteivät sosiaalityöntekijät pitäneet perhehoitoa työnä vaan sitä verrattiin hyväntekeväisyyteen. Sijaisvanhemmat toivoivatkin, että heitä pidettäisiin tasavertaisina yhteistyökumppaneina, sillä sijaisvanhemmaksi ryhtyminen edellyttää koulutusta. Tutkimuksessa tuli myös esiin, että yhteistyön lisäksi sosiaalityöntekijöiltä kaivattiin enemmän tukea. Sijaisvanhemmat kertoivat joutuneensa usein ratkaisemaan ongelmat itse. Sijaisvanhempia ärsytti erityisesti se, että yhteydenpito oli pääasiassa sijaisperhelähtöistä. He toivoivatkin enemmän aloitetta myös sosiaalityöntekijän suunnalta. (Saarinen 2006, 76-79.)

Myös muissa sijaisvanhemmille tehdyissä tutkimuksissa on tullut esiin samansuuntaisia tuloksia. Pääsääntöisesti sijaisvanhemmat kokivat yhteistyön sujuvan sosiaalityöntekijöiden kanssa melko hyvin, mutta vastauksissa oli vaihtelua laidasta laitaan. Tutkimuksissa on noussut esiin, että sijaisvanhemmat eivät koe saavansa tarpeeksi tukea,

sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ongelmallista ja heidän tavoittamisensa on vaikeaa. Sijaisvanhemmat halusivat myös, että sosiaalityöntekijät pitäisivät säännöllisesti yhteyttä sekä arvostaisivat että ymmärtäisivät heidän tekemäänsä työtä. Lisäksi tutkimuksissa vastaajat toivoivat, että työntekijöillä olisi paremmin aikaa tutustua perheeseen ja lapseen. He toivoivat myös parempaa tiedottamista sekä selkeämpiä ohjeita. (Janhunen 2008, 135; Ketola 2008, 44-45.)

Saarisen tutkimuksen (2006) mukaan sijaisvanhemmat pitivät tärkeänä lastensuojeluresurssien ja työntekijöiden lisäämistä, jotta aikaa sekä rahaa riittäisi enemmän sijaisperheiden tukemiseen. Erityisen tärkeää heidän mielestään olisi, että biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien asioita hoitaisi eri sosiaalityöntekijä. Koska nykyään työntekijän on usein valittava puoli vanhempien välillä, silloin on vaikeaa yhtä aikaa edistää molempien vanhempien etuja. Monet halusivat myös lisätä sosiaalityöntekijöiden koulutusta lastensuojelun erityispiirteisiin kuten lakiin. (Saarinen 2006, 80.)

5 KOHDEJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Kohdejoukko

Tämän opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden kohdejoukkona ovat sijaisvanhemmat, jotka kuuluvat Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:hyn. Otokoko on 40 sijaisvanhempaa. Yhdistys on perustettu vuonna 1984. Sen toiminnan tarkoituksena on toimia sijoitettujen lasten sekä sijaisvanhempien edunvalvojana, mahdollistaa sijaisperheiden välistä kanssakäymistä, järjestää koulutusta, toimia yhdyssiteenä alan yhteisöihin ja kuntiin sekä jakaa ja kehittää perhehoitoa. (Satakunnan sijaisvanhemmat ry:n www-sivut 2007.)

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvantitatiivis-kvalitatiivista kyselylomaketta, joka koostuu strukturoiduista väittämissä ja avoimesta kysymyksestä. Kyselylomakkeen

etuina pidetään sen tehokkuutta. Sen avulla pystytään keräämään laaja tutkimusaineisto, joka voidaan käsitellä ja analysoida nopeasti. Kyselylomakkeella on myös heikkouksia, kuten tulosten tulkittavuus voi olla ongelmallista ja sitä pidetään pinnallisena. Opinnäytetyössä kvantitatiivista eli numeerista ja kvalitatiivista eli laadullista menetelmää käytetään rinnakkain täydentämään toisiaan. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 136-195.)

Lomake analysoidaan käyttäen apuna Excel- ja Tixel-ohjelmia. Tulokset esitetään frekvensseinä ja graafisina kuvioina tai taulukoina. Avoin kysymys analysoidaan sisällön erittelyn avulla. Sisällön erittelyn pohjana ovat tutkimuksen tavoitteet, joihin etsitään vastauksia. Niiden pohjalta avoimet kysymykset luokitellaan yhtäläisyyksien mukaan kategorioihin. Näin pyritään saamaan tiivistetty kuvaus tutkimuksen vastauksista. (Metsämuuronen 2006, 127.)

6 TULOKSET

Tässä kyselylomakkeessa selvitettiin lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien välistä yhteistyötä lapsen ulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Lomakkeet toimitettiin palautuskuorineen Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n yhteyshenkilölle Taina Malmivuorelle, joka lähetti lomakkeet eteenpäin. Vastaajien valinnassa käytettiin systemaattista otantaa, jolloin Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n jäsenrekisteristä valittiin vuorotellen joka viides ja joka kuudes jäsen.

Otoskoko oli 40 ja vastausaika kyselyyn oli noin neljä viikkoa. Lomakkeita palautui 21 kappaletta suljetuissa kirjekuorissa. Vastatuista kyselyistä yksi jätettiin pois pienen vastausmäärän vuoksi. Näin ollen analysoitavia kyselylomakkeita on 20 ja vastausprosentiksi tuli 50.

6.1 Taustamuuttujat

Siviilisäät

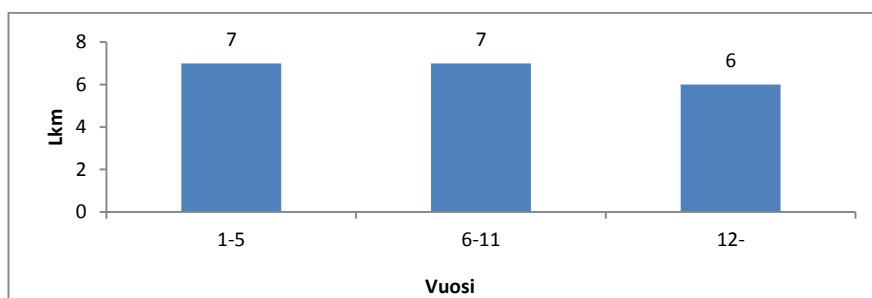
Vastaajista 19 oli avioliitossa ja yksi oli yksinhuoltaja.

Omat ja sijaislapset

Sijaisperheistä 10:llä asui myös omia lapsia perheessä ja kahdeksan ilmoitti, ettei niin ollut. Kaksi kyselyyn vastanneista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Samoin 10 perheellä oli kokemusta 1-2 sijaislapsesta, viidellä 3-4 sijaislapsesta ja samoin viidellä oli kokemusta 7:stä tai vielä useammasta sijaislapsesta.

Sijaisperheenä toimiminen

Kysyttäessä kauanko perhe oli toiminut sijaisperheenä, seitsemän ilmoitti 1-5 vuotta ja samoin seitsemän 6-11 vuotta. Yli 11 vuotta sijaisperheenä oli toiminut kuusi perhettä. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Sijaisperheenä toimiminen

Sijaisperheeksi hakeutumisen syyt

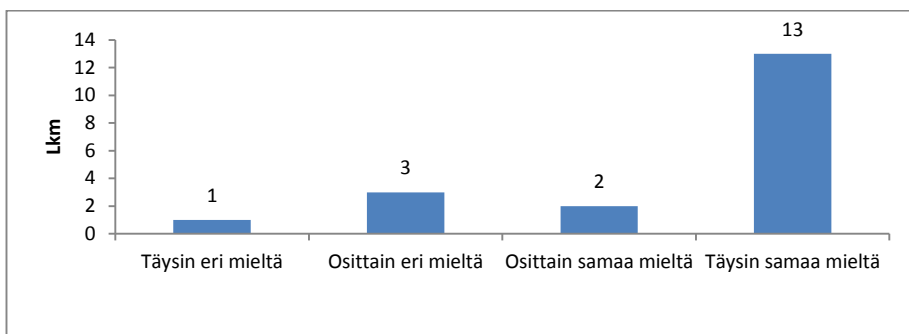
Kysyttäessä vastaajilta, miksi perhe oli hakeutunut sijaisperheeksi, seitsemän ilmoitti syyksi halun auttaa vaikeuksissa olevaa perhettä, samoin seitsemän kertoi halusta tukea lapsen kehitystä ja kahdeksan ilmoitti syyksi jonkun muun (esimerkiksi halu saada lisää lapsia, lapsettomuus tai sukulaissijoitus).

6.2 Lastensuojelun viranomaisten ja sijaisperheiden yhteistyö

6.2.1 Asiakassuunnitelma

Lapsen asiakassuunnitelma

Vastaajista yksi oli täysin eri mieltä, että kaikille sijoitetuille lapsille oli tehty asiakassuunnitelma. Osittain eri mieltä oli kolme ja osittain samaa mieltä oli kaksi vastaajaa. Vastaajista 13 oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Yksi sijaisvanhempi oli jättänyt vastaamatta tähän väittämään. (Kuvio 2.)

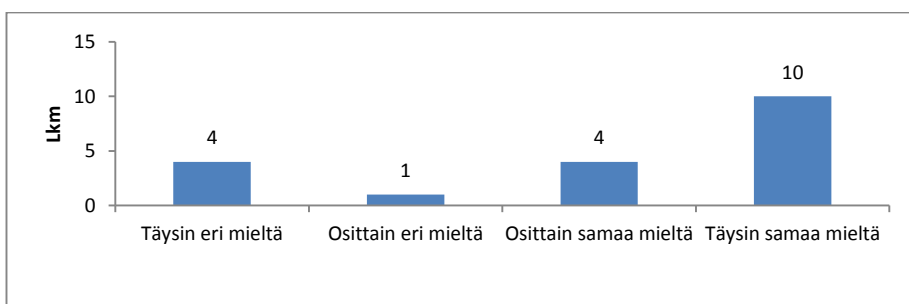
Kuvio 2. Asiakassuunnitelma

Suunnitelma ja yhteistyö sijaisvanhempien kanssa

Kaksi vastaajista ilmoitti olevansa täysin eri mieltä, että suunnitelma oli tehty yhteistyössä sijaisperheen kanssa ja yksi oli osittain eri mieltä. Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli kuusi ja täysin samaa mieltä oli 11 vastaajista.

Suunnitelman tarkastus

Sijaisvanhemmista neljä oli täysin eri mieltä, että heidän asiakassuunnitelmaansa oli tarkistettu kerran vuodessa ja yksi oli osittain eri mieltä. Neljä vastaajaa oli osittain samaa mieltä ja 10 oli täysin samaa mieltä. Yksi oli jättänyt vastaamatta tähän väittämään. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Suunnitelman tarkastus kerran vuodessa

Tapaamisista sopiminen asiakassuunnitelmassa

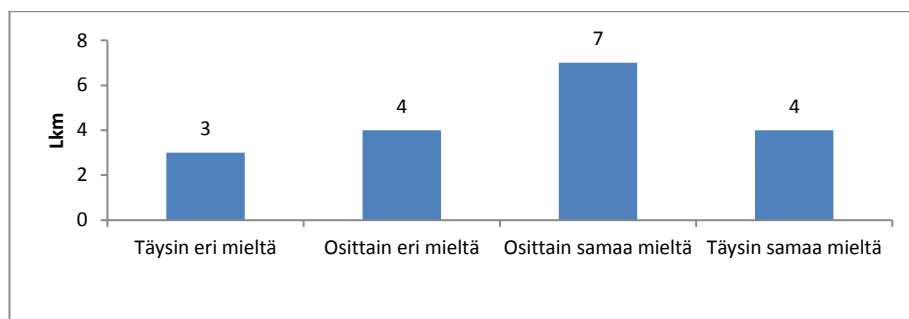
Vastaajista seitsemän oli täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisista oli sovittu suunnitelmassa ja osittain eri mieltä oli neljä. Samoin neljä oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli viisi vastaajaa.

Tapaamisten sujuminen

Sijaisvanhemmista kaksi oli täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamiset olivat sujuneet suunnitelman mukaisesti ja neljä oli osittain eri mieltä. Samoin neljä oli osittain samaa mieltä ja kahdeksan täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei heillä ole ollut lainkaan tapaamisia.

Lapsen tapaamisten riittävyys

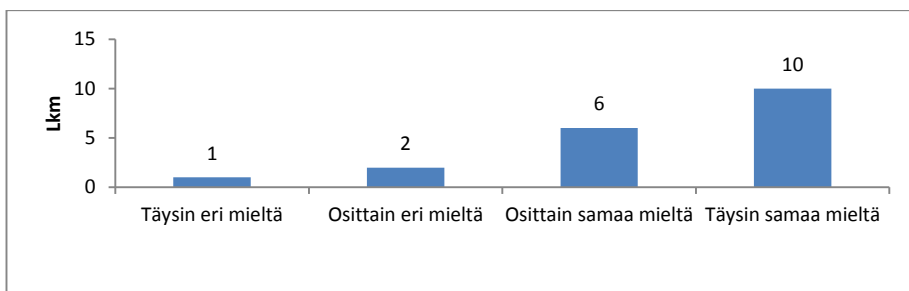
Täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijä tapaa lasta riittävän usein, oli kolme vastaajista ja osittain eri mieltä oli neljä vastaajaa. Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli seitsemän ja täysin samaa mieltä oli neljä vastaajaa. Kaksi ei ollut vastannut väittämään. (Kuvio. 4.)

Kuvio 4. Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisten riittävyys

Sijaisperheiden tarpeet

Sijaisvanhemmista yksi oli täysin eri mieltä, että tapaamisista sovittaessa oli otettu sijaisperheen toiveet huomioon, ja kaksi oli osittain eri mieltä. Vastaajista kuusi oli osittain samaa mieltä ja 10 oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Yksi ei ollut vastannut. (Kuvio 5.)

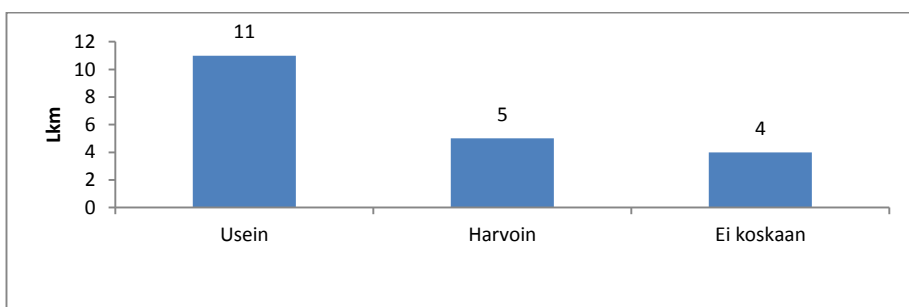

Kuvio 5. Sijaisvanhempien huomioiminen tapaamisista sovittaessa

6.2.2 Sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välinen yhteistyö

Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus

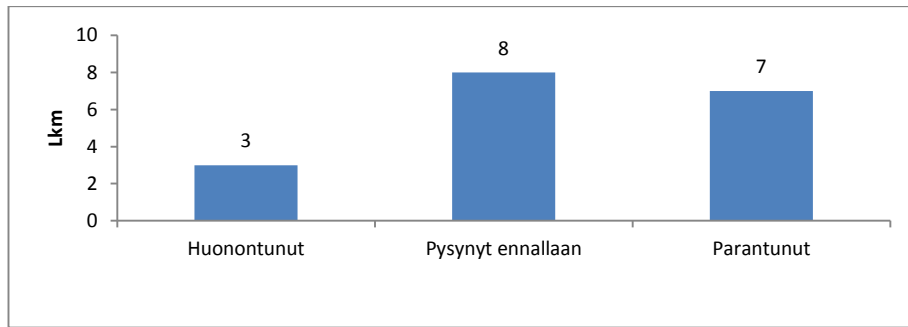
Sosiaalityöntekijä oli vaihtunut sijoitettujen lasten kohdalla usein 11 perheen kohdalla ja harvoin viiden vastaajan mukaan. Vastaajista neljä ilmoitti, ettei sosiaalityöntekijä ole vaihtunut koskaan heidän kohdallaan. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Sosiaalityöntekijän vaihtuminen

Yhteistyön laadun muutos

Sosiaalityöntekijän vaihduttua kolme vastaajaa ilmoittaa yhteistyösuhteen huonontuneen. Vastaajista kahdeksan oli sitä mieltä, että yhteistyö oli pysynyt ennallaan ja seitsemän mukaan se oli parantunut. Kaksi oli vastannut kahteen kohtaan. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Yhteistyösuhteen laatu sosiaalityöntekijän vaihduttua

Yhteydenpitotavat

Vastaajista 10 ilmoitti pitävänsä yhteyttä sähköpostitse, puhelimitse 18, postitse kolme ja henkilökohtaisin tapaamisin 13. Monet olivat vastanneet useaan vaihtoehtoon.

Yhteydenpidon lähtökohta

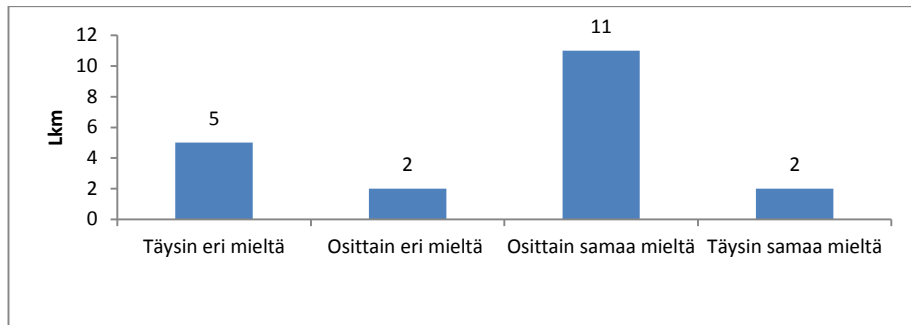
Sijaisperhelähtöisenä yhteydenpitoa piti viisi, sosiaalityöntekijälähtöisenä kolme ja biologisten vanhempien tarpeista lähtevänä yksi. Tasavertaisena yhteydenpitoa piti 11 vastaajaa. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Yhteydenpito sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhemman välillä

	<i>Lkm</i>
Sijaisperhelähtöistä	5
Sosiaalityöntekijälähtöistä	3
biologisten vanhempien tarpeista lähtevää	1
Tasavertaista	11
Yht.	20

Yhteydenpidon säännöllisyys

Viisi vastaajista oli täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijän tuli pitää säännöllisemmin yhteyttä, kaksi oli osittain eri mieltä. Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli 11 ja täysin samaa mieltä oli kaksi vastaajaa. (Kuvio 8.)

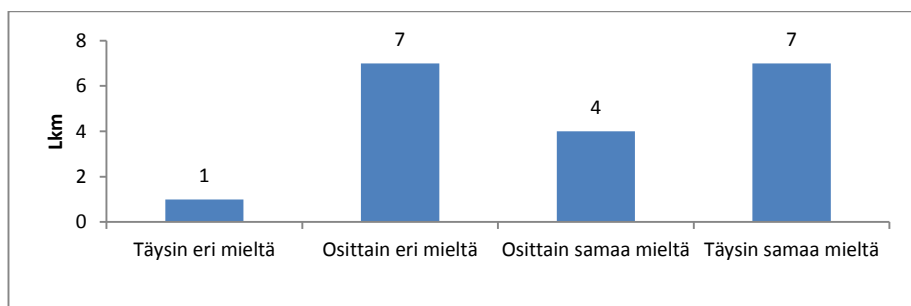
Kuvio 8. Sosiaalityöntekijän yhteydenpito säännöllisemmäksi

Tapaamisten riittävyys

Vastaajista kolme oli täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijä tapasi sijaisperhettä tarpeeksi usein, osittain samaa mieltä oli neljä. Osittain samaa mieltä oli seitsemän ja kuusi vastaajista oli täysin samaa mieltä.

Apu ongelmatilanteihin

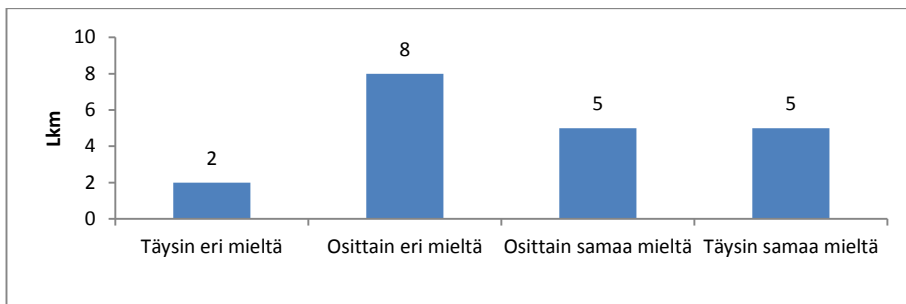
Täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijältä oli aina saanut apua ongelmatilanteisiin, oli yksi, seitsemän vastaajaa oli osittain eri mieltä. Vastaajista neljä oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä oli seitsemän. Yhdellä vastaajista ei ollut ilmennyt ongelmia. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Sosiaalityöntekijältä apu ongelmatilanteisiin

Tuen riittävyys

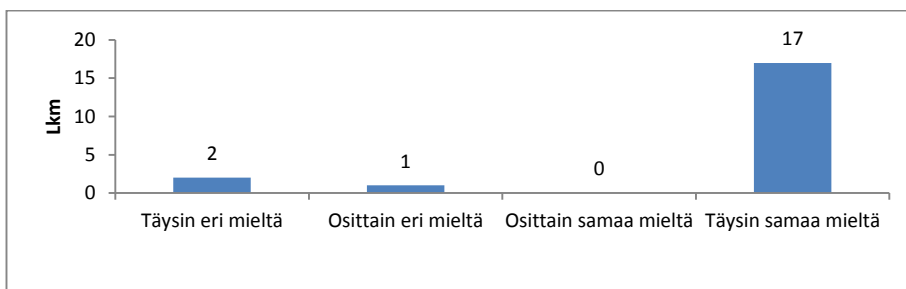
Kaksi vastaajaa oli täysin eri mieltä, että he olivat saaneet tarpeeksi tukea sosiaalityöntekijältä, kahdeksan oli osittain eri mieltä. Osittain samaa mieltä oli viisi ja samoin viisi oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. (Kuvio 10.)

Taulukko 10. Tuen saaminen sosiaalityöntekijältä

Yhteistyösuhteen tärkeys lapsen hyvinvoinnille

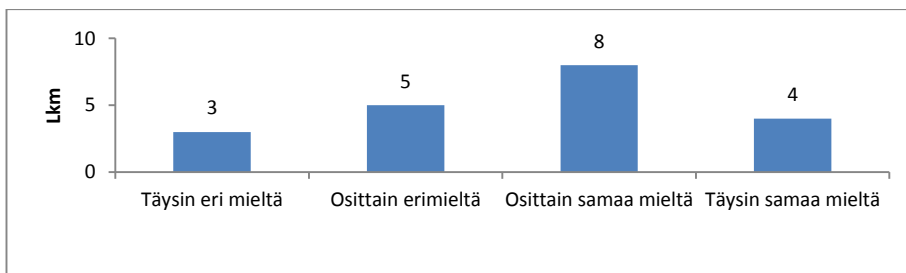
Sijaisvanhemmista kaksi oli täysin eri mieltä, että yhteistyösuhte oli tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta, yksi oli osittain eri mieltä. Täysin samaa mieltä oli 17 vastaajaa. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Yhteistyösuhteen tärkeys lapsen hyvinvoinnille

Sijaisperheen arvostus

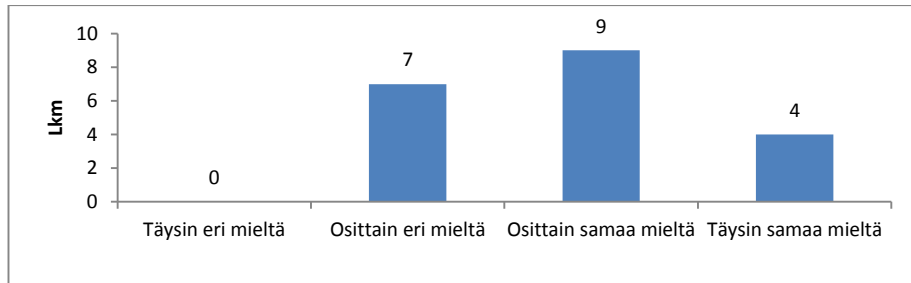
Kysyttäessä, oliko toivottavaa, että sosiaalityöntekijä arvostaisi sijaisperhettä enemmän, kolme oli täysin eri mieltä ja viisi osittain eri mieltä. Vastaajista kahdeksan oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä olevia oli neljä. (Kuvio 12.)

Kuvio 12. Sosiaalityöntekijän arvotus sijaisperhettä kohtaan

Lapsen edun huomiointi

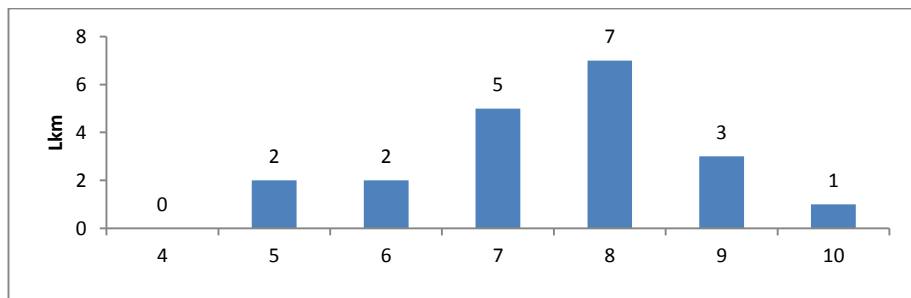
Väitettäessä, että sosiaalityöntekijä ottaa huomioon lapsen edun tarpeeksi hyvin, kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä, osittain eri mieltä oli seitsemän. Yhdeksän vastaajaa oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä oli neljä. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Lapsen edun huomiointi

Yhteistyön kouluarvosana

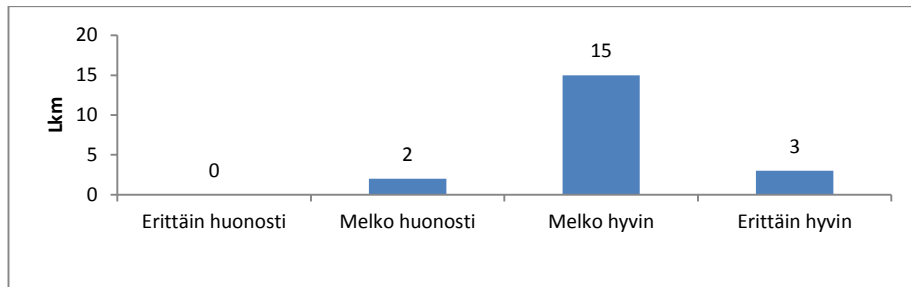
Kysyttäessä kouluarvosanaa yhteistyölle sosiaalityöntekijän kanssa, kaksi antoi viitoisen ja samoin kaksi antoi kuutosen. Viisi vastaajaa antoi seiskan ja seitsemän antoi kasin. Kiitettävän antoi neljä vastaajaa, kolme antoi ysin ja yksi antoi kympin. Keskiarvoksi tuli 7,5. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Yhteistyön kouluarvosana

Yhteistyösuhteen sujuvuus

Yhteistyö sujuu melko huonosti kahden vastaajan mielestä. Vastaajista 15 oli sitä mieltä, että se sujuu melko hyvin ja kolmen mielestä erittäin hyvin. (Kuvio. 15.)

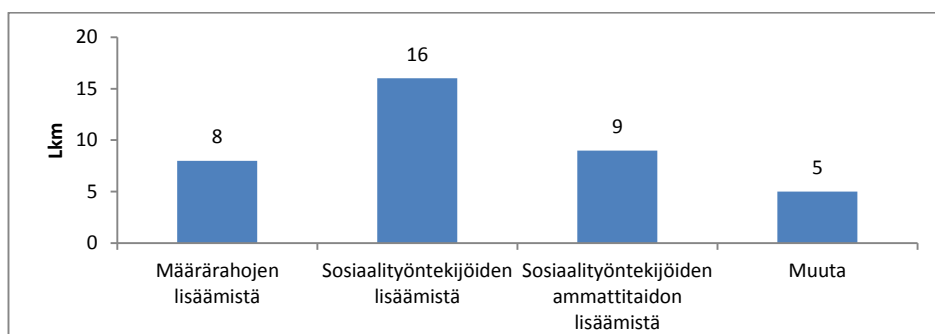

Kuvio 15. Yhteistyösuhteen sujuvuus pääasiassa

6.2.3 Kehittäminen

Yhteistyösuhde lastensuojelutyöntekijän ja perheen kesken

Kysymykseen vastasi kaikkiaan 20 vastaajaa, joista suurin osa oli valinnut useamman kuin yhden kehittämisehdotuksen. Näin ollen kaikki esiin nostetut kehittämisehdotukset huomioitiin tuloksia analysoitaessa. Eniten vastaajat painottivat (16 vastaajaa) sosiaalityöntekijöiden lisäämistä tälle toimialueelle ja seuraavaksi eniten (9 vastaajaa) sosiaalityöntekijöiden ammattitaidon kehittämistä. Määrärahojen puolesta kertoi kahdeksan (8) vastaajaa. Muista kehittämistoimista kertoi (5) vastaajaa. Näitä olivat sijaisperheen arvostus, ongelmatilanteissa auttaminen, erityisasiantuntemus ja yhteistyön lisääminen sijaisperheen kanssa. (Kuvio 16.)

Kuvio 16. Yhteistyösuhteen parantumisen vaatimukset

Sosiaalityöntekijän rooli

Vastaajista 14 oli sitä mieltä, että sijaisperheellä ja biologisilla vanhemmillä tulisi olla sama sosiaalityöntekijä. Kuusi oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijä tulisi olla eri. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Sama sosiaalityöntekijä sijaisperheellä ja biologisilla vanhemmilla

	<i>Lkm</i>
Kyllä	14
ei	6
Yht.	20

Muut kehittämisideat

Kysyttäessä avoimella kysymyksellä muita kehittämisideoita asiaan otti kantaa kahdeksan (8) vastaajaa nostaten esiin seuraavia sisältöjä; sosiaalityöntekijän ammattitaito, sijaisperheen tuki, sijaisperheen taustan huomiointi, biologisten vanhempien osuus lapsen hoidossa, lastenhoitoapu, ja valtakunnallinen organisaatio lasten sijoituksista huolehtimiseen.

”Lasten eka työntekijä oli täysin ammattitaidoton. Nykyinen on hyvä.”(7)

”Tukea sijaisperheelle.”(12)

”Biologisen vanhemman ja lapsen tapaaminen valvotusti ja muualla kuin sijaisperheessä.”(4)

”Sijaisvanhemmille koulutuksen ajaksi lastenhoitojärjestetty.”(4)

”Voisi ehkä enemmän ottaa huomioon sijaisperheen taustaa.”(1)

”Kaikilla kunnilla pitäisi olla yhteinen organisaatio, jonka pelisääntöillä toimittaisiin. Eroja on paljon... Pitäisi tulla rahat samasta kukkarosta, olisiko sitten valtion kukkaro.”(2)

7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Kaikissa tutkimuksissa arvioidaan luotettavuutta. Vaikka virheitä pyritään välttämään, tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Validius eli pätevyys tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Tässä opinnäytetyössä kyselylomakkeen väittämät laadittiin juuri sijaisvanhemmille selvittämään heidän ja lastensuojelun viranomaisten yhteistyötä lapsen kodinulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Väittämät rakentuivat teorian sekä opinnäytetyön tavoitteiden ja tarkoitusten pohjalta. Kyselylomake testattiin opinnäytetyön suunnitteluseminaarissa ja sen jälkeen se lähetettiin vielä sähköpostilla yhteyshenkilönkin tarkastettavaksi.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee pohtia myös reliabiliutta, joka tarkoittaa tulosten toistettavuutta ja tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Jos joku toistaisi juuri tämän opinnäytetyön lomakkeella, juuri näille vastaajille lähiaikoina, tulosten voidaan katsoa olevan yhdenmukaisia. Tuloksia ei kuitenkaan voida yleistää koskemaan koko Suomea, koska otos on niin pieni.

Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava vain silloin, kun se on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä asioita ovat rehellisyys ja tarkkuus, tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, yksityisyys ja tietosuoja sekä vahingoittamisen välttäminen. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan www-sivut 2012-2014.) Opinnäytetyössä käsitellään arkoja asioita, mutta aihe on ajankohtainen ja tärkeä. Vastaajien valikoitumiseen ei vaikutettu, vaan sijaisperheet valittiin mukaan tutkimukseen systemaattisen otannan avulla. Yksittäiset vastaajat eivät tulleet opinnäytetyön tekijän tietoon, sillä lomakkeet lähetti Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n yhteyshenkilö. Vastaukset saapuivat suljetuissa kirjekuorissa ja anonyymeinä suoraan tutkijalle. Tutkimustulokset analysoitiin tarkasti, siten kuin sijaisvanhemmat olivat vastanneet. Vastaukset käsiteltiin siten, ettei yksittäistä vastaajaa pystytä tunnistamaan. Opinnäytetyön valmistuttua kyselylomakkeet hävitetään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Taustamuuttajat

Suurin osa vastaajista oli avioliitossa ja puolella vastaajista asui omia lapsia vielä kotona. Samoin puolet ilmoitti omaavansa kokemusta 1-2 sijaislapsesta ja toinen puoli vastaajista ilmoitti olleensa useamman sijaislapsen perheenä. Tärkeimmäksi tekijäksi sijaisperheet ilmoittivat halun auttaa lasta hänen kehityksessään. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sijaisvanhemmiksi ryhtyneet olivat kokeneita tehtävässään ja heillä oli selvä huoli lapsen normaalin kehityksen mahdollistumisesta.

8.2 Asiakassuunnitelma

Suurin osa vastaajista kertoi, että kaikille sijoitetuille lapsille oli tehty asiakassuunnitelma yhdessä sijaisvanhempien kanssa ja se oli tarkastettu vähintään kerran vuodessa. Kuitenkaan sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisista ei tehty sopimusta asiakassuunnitelmaan. Näiden pohjalta voidaan todeta, että asiakassuunnitelma oli suurimmaksi osaksi lastensuojelulain mukainen, mutta puutteitakin löytyi.

Tuloksista ilmenee, että sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamiset olivat sujuneet suunnitelman mukaisesti ja sijaisperheen toiveet oli otettu huomioon tapaamisista sovittaessa. Sosiaalityöntekijän katsottiin myös tapaavan lasta riittävän usein. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sijaisvanhemmat ajattelivat tapaamisten sujuvan pääasiassa hyvin sosiaalitoimen kanssa.

8.3 Sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välinen yhteistyö

Runsas puolet vastaajista raportoi, että sosiaalityöntekijä oli vaihtunut lapsen sijoitusaikana usein. Tästä huolimatta yhteistyö oli pysynyt ennallaan tai jopa parantunut vaihtumisen myötä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuminen ei vaikuttanut negatiivisesti yhteistyöhön sijaisvanhempien ja sosiaalitoimen kesken.

Suurin osa sijaisvanhemmista kertoi, että yhteydenpitoa pidettiin pääasiassa puhelimitse ja yhteistyö koettiin pääsääntöisesti tasavertaisena. Osa vastaajista kuitenkin painotti, että sosiaalityöntekijän tulisi pitää yhteyttä säännöllisemmin. Voidaankin todeta, että yhteydenpitoon oltiin pääasiassa tyytyväisiä, mutta säännöllisyyttä sosiaalityöntekijän yhteydenpitoon kaivattiin.

Sen sijaan kokemukseen sosiaalityöntekijän auttamishalusta ongelmatilanteissa oltiin eri mieltä. Toinen puoli vastaajista nimittäin totesi, että näin ei ollut. Myös tuen saannin riittävydessä oli osalla sijaisvanhemmista puutteita. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sijaisvanhemmat tarvitsivat tukea ja apua ongelmatilanteisiin enemmän, kuin mitä oli saatavissa.

Osa sijaisperheistä myös toivoi, että sosiaalityöntekijä arvostaisi sijaisperhettä enemmän ja huomioisi lapsen edun jokaisessa tilanteessa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sosiaalityöntekijöiden tulisi arvostaa sijaisvanhempia enemmän ja ottaa huomioon lapsen etua, sillä sen tulisi olla lastensuojelun päätöksenteon perusta.

Suurin osa vastaajista kertoi, että yhteistyösuhde oli tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta. Sijaisvanhemmat antoivat yhteistyölle sosiaalityöntekijän kanssa keskiarvoksi 7,5. Sen sijaan kuten aiemmissakin tutkimuksissa, puutteista huolimatta, sijaisvanhemmat katsoivat yhteistyön sujuvan pääasiassa melko hyvin.

8.4 Kehittäminen

Suurin osa sijaisvanhemmista painotti sosiaalityöntekijöiden lisäämistä kehittämisedotuksena. Myös siihen otettiin kantaa, että sijaisperheellä ja biologisilla vanhemmilla tulisi olla sama sosiaalityöntekijä, joka on selvillä kokonaistilanteesta.

Myös sosiaalityöntekijän ammattitaidon tärkeyttä korostettiin ja valtakunnallisen organisaation kehittämistä lasten sijoituksista huolehtimiseen. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sijaisvanhemmat toivovat ammattitaitoista instanssia huolehtimaan valtakunnallisesti lasten sijoituspäätöksistä ja yhteistyöstä sijaisperheiden kanssa kuten esim. lasten adoptioprosessissa on käytäntönä.

Aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n kanssa, jolta opinnäytetyön aihe on lähtöisin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien välistä yhteistyötä lapsen ulkopuoliseen sijoitukseen liittyen. Tässä opinnäytetyössä oli kiinnostuneita ilmenikö kyseisellä alueella kehittämistarpeita. Kehittämistarpeita löytyi, vastausten perusteella yhteistyön laatu näyttäisi pääasiassa olevan sidoksissa sosiaalityöntekijän ammattitaitoon, joka vaihtelee yksilöllisesti, sekä resursseihin, jotka vaikuttavat erityisesti sosiaalityöntekijöiden määrän lisäämiseen. Tämän opinnäytetyön kysely tehtiin ainoastaan sijaisvanhemmille. Jatkotutkimuksena olisikin mielenkiintoista selvittää sosiaalityöntekijöiden näkökulmaa yhteistyöstä sijaisvanhempien kanssa.

9 LÄHTEET

- Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö – työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. *Studies in humanities* 179. Viitattu 6.11.2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4708-8>
- Godzinsky, V-M. 2012. Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa – Tutkimus tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelystä. Helsinki: Optula. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 260. Viitattu 3.11.2014. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/4xBiUQPOp/260_de_Godzinsky_2012.pdf
- Hennessey, R. 2011. *Relationship skills in social work*. London: SAGE publications.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Janhunen, T. 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa J. Ketola (toim.) *Menetyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Katagiri, Y., Takanashi, K., Ishizaki, M., Den, Y. & Enomotos, M. 2013. Concern alignment and trust in consensus-building dialogues. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 97. 422-428. Viitattu 5.3.2014. <http://www.sciencedirect.com>
- Ketola, J. 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa J. Ketola (toim.) *Sijoita perheeseen – perhehoitoinhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa J. Ketola (toim.) *Sijoita perheeseen – perhehoitoinhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 2000. L 22.9.2000/812 muutoksineen.
- Lastensuojelu 2012. 2013. Teoksessa: Suomen virallinen tilasto, *Sosiaaliturva 2013*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 30/2013. Viitattu 8.8.2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5
- Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.
- Lastensuojelun laatusuositus. 2014. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 4/2014. Viitattu 3.11.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp.
- Mönkkönen, K. 2007. *Vuorovaikutus - Dialoginen asiakastyö*. Helsinki: Edita.

- Pelastakaa lapset ry:n www-sivut. 2014. Viitattu 28.2.2014. <http://www.pelastakaa-lapset.fi>
- Perhehoitajalaki. 1992. L 3.4.1992/312 muutoksineen.
- Perhehoitoliiton www-sivut. Viitattu 15.10.2014. <http://www.perhehoitoliitto.fi>
- Pesäpuu ry:n www-sivut. 2010. Viitattu 2.9.2014. <http://www.pesapuu.fi>
- Rabb, H. 2008. Mitkä ovat perhehoitajien ja sosiaalitoimen yhteistyön mahdollisuudet?. Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen – perhehoitoinhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rikoslaki 1889. L 19.12.1889/39 muutoksineen.
- Saarinen, S. 2006. Arjen ammattilaiset – Sijaisvanhemmuus työnä. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 8.3.2014. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11537/URN_NBN_fi_jyu-2006532.pdf?sequence=1
- Satakunnan sijaisvanhemmat ry:n www-sivut. 2007. Viitattu 28.2.2014. <http://www.satakunnansijaisvanhemmat.net>
- Sinclair, I & Jeffreys, T. 2005. Fostering now: Messages from Research. London: Jessica Kingsley Publishers. Viitattu 4.3.2014. <http://site.ebrary.com/lib/samk/docDetail.action?docID=10115263&p00=fostering>
- Sosiaalihuoltolaki. 1982. L 17.9.1982/710 muutoksineen.
- Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2007 Viitattu 3.11.2014. <http://www.stm.fi>
- Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2011. Viitattu 3.1.2014. <http://www.stm.fi>
- Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2012. Viitattu 28.1.2014. <http://www.stm.fi>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2014. Viitattu 27.7.2014. <http://www.thl.fi>
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan www-sivut. 2012-2014. Viitattu 6.2.2015. <http://www.tenk.fi>
- Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella. Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen – perhehoitoinhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.

SAMK / Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

Opinnäytetyön tekijä: Maria Rajahalme	
Opiskelijanumero: 1200248	Aloitusryhmä: NHT12KP2
Koulutusohjelma: Hoitotyön koulutusohjelma	
Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: Marja Flinck, marja.flinck@samk.fi, p. 044 710 3430	
Toimeksiantaja, yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: Satakunnan Sijaisvanhemmat ry Taina Malmivuori, taina.malmivuori@sataedu.fi	
Opinnäytetyön nimi: Sijaisvanhempien kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun viranomaisten kanssa	
Työn etenemisaikataulu: Teoreettinen osa keväät 2014. Kyselyn toteutus kesä 2014 ja lopulliseen muotoon työ tehdään syksyllä 2014. Tarkempi selvitys on sopimuksen liitteenä olevassa hyväksytyssä tutkimus-/projektisuunnitelmassa.	
Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti neuvottelemalla osapuolten kesken. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, erimielisyydet ratkaistaan Satakunnan käräjäoikeudessa. Tätä sopimusta on laadittu 3 kappaletta, yksi kullekin osapuolelle.	
Olemme lukeeet sopimusehdot (sivu 2) ja hyväksymme ne.	
Päiväys: 14.11.14	
Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus, nimi ja nimen selvennys: Taina Malmivuori TAINA MALMIVUORI, SATAKUNNAN SIJAISVANHEMMAT RY	
Osaamisalueen johtajan allekirjoitus ja nimen selvennys: Eeva-Liina Mönkä	
Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Maria Rajahalme maria.rajahalme@student.samk.fi	

Sopimusehdot

Vakuutukset. Jos opinnäytetyö tehdään kokonaan tai osittain työsuhteessa palkkaa vastaan, niin toimeksiantajan on laadittava asianmukainen kirjallinen työ sopimus. Työnantaja huolehtii lainmukaisista vakuutuksista, sillä ammattikorkeakoulun vakuutukset eivät kata työsuhteessa tehtävän opinnäytetyön tekijää.

Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen. Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. Aineiston hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Satakunnan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Oikeudet opinnäytetyön tuloksiin. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Immateriaalioikeudet. Tekijänoikeus ja muut immateriaalioikeudet opinnäytetyöhön kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Opinnäytetyön tekijä ja toimeksiantaja sopivat erikseen, missä laajuudessa tekijänoikeus tai muut immateriaalioikeudet siirtyvät toimeksiantajalle.

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu. Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Ammattikorkeakoulu vastaa työn ohjauksesta, seurannasta ja työn riittävästä laadustasosta. Ammattikorkeakoulu ei ole taloudellisesti vastuussa työn tuloksista tai aikataulusta. Opinnäytetyön tekijä ei vastaa toimeksiantajalle vahingosta, joka toimeksiantajalle syntyy opinnäytetyön viivästymisestä, ellei erikseen toisin sovita. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana saamansa luottamuksellisen aineiston, kun opinnäytetyö on valmistunut, tai kun osapuolet yhdessä toteavat, että yhteistyöedellytyksiä opinnäytetyön loppuun saattamiseksi ei ole.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö tai sen osia voidaan julkaista myös internetissä sopimalla niistä erikseen. Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opettaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa. Satakunnan ammattikorkeakoululla on oikeus käyttää yhteistyöhanketta referenssinä ammattikorkeakoulun työelämäyhteyksistä, mukaan lukien SAMKin yhteistyötietokanta, johon voi tehdä hakuja internetissä. Opinnäytetyöstä näkyvät otsikko, organisaatio ja organisaation yhteyshenkilö. Hanketta voidaan lisäksi hyödyntää ammatillisen korkeakoulutuksen tavoitteita edistävästi esim. opetusmateriaalina tai -metodina edellyttäen, ettei hankkeeseen sisältyneiden tietojen luottamuksellisuutta vaaranneta.

Hyvät sijaisvanhemmat,

Olen Maria Rajahalme ja opiskelen sairaanhoitajaksi Satakunnan ammattikorkeakoulun terveyden osaamisalueella. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Satakunnan Sijaisvanhemmat ry:n kanssa. Sen tarkoituksena on tarkastella lastensuojelun viranomaisten ja sijaisvanhempien välistä yhteistyötä lapsen kodin ulkopuoliseen sijoitukseen liittyen ja etsiä mahdollisia kehitystarpeita. Ole ystävällinen ja palauta täytetty lomake ohessa olevassa palautuskuoressa siihen merkittyyn osoitteeseen viimeistään 24.10 mennessä.

Lomakkeessa ei kysytä henkilötietoja ja näin ollen kenenkään henkilöllisyys ei tule opinnäytetyöntekijän tietoon. Tutkimustuloksia ei voi yhdistää tiettyyn vastaajaan, koska niitä käsitellään kokonaisuutena. Opinnäytetyön valmistuttua kyselylomakkeet tuhotaan asiaankuuluvalla tavalla.

Kiitos jo etukäteen yhteistyöstä.

KYSELYLOMAKE

Ympyröi oikea vaihtoehto.

1. Taustatiedot

- a) Olen
1) naimisissa 2) avoliitossa 3) yksinhuoltaja
- b) Perheessämme on omia lapsia, jotka asuvat tällä hetkellä samassa taloudessa?
1) kyllä 2) ei
- c) Kuinka monta vuotta olette toimineet sijaisperheenä?
1) 0-2 v
2) 3-5 v
3) 6-8 v
4) 9-11 v
5) 12-15 v
6) yli 15 vuotta
- d) Kuinka monta sijoitettua lasta perheessänne on ollut?
1) 1-2
2) 3-4
3) 5-6
4) 7 tai enemmän
- e) Mikä sai teidät alun perin hakeutumaan sijaisperheeksi? (valitse yksi)

- 1) halu auttaa toista perhettä
 - 2) toisen sijaisperheen positiivinen kokemus
 - 3) lapsen kehityksen turvaaminen
 - 4) oma toimeentulo
 - 5) muu, mikä? _____
-

2. Asiakassuunnitelma

- a) Kaikille teille sijoitetuille lapsille on tehty asiakassuunnitelma
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- b) Suunnitelma on tehty yhteistyössä sijaisperheen kanssa
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- c) Suunnitelma on tarkastettu jokaisen sijoitetun lapsen kohdalla kerran vuodessa
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- d) Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisista on sovittu suunnitelmassa
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- e) Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamiset ovat sujuneet suunnitelman mukaisesti
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- f) Sosiaalityöntekijä tapaa lasta riittävän usein
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- g) Tapaamisista sovittaessa otetaan sijaisperheen toiveet huomioon
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

3. Sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välinen yhteistyö

- a) Sosiaalityöntekijä on vaihtunut sijoitettujen lasten kohdalla
 - 1) usein
 - 2) harvoin
 - 3) ei koskaan

- b) Jos sosiaalityöntekijä on vaihtunut, yhteistyösuhde on
 - 1) huonontunut
 - 2) pysynyt ennallaan
 - 3) parantunut

- c) Sosiaalityöntekijän kanssa pidetään yhteyttä
 - 1) sähköpostitse
 - 2) puhelimitse
 - 3) postitse
 - 4) henkilökohtaisin tapaamisin

- d) Yhteydenpito teidän ja sosiaalityöntekijän välillä on
 - 1) sijaisperhelähtöistä
 - 2) sosiaalityöntekijälähtöistä
 - 3) lapsen biologisen perheen tarpeista lähtevää
 - 4) tasavertaista

- e) Olisi toivottavaa, että sosiaalityöntekijä pitäisi säännöllisemmin yhteyttä
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- f) Sosiaalityöntekijä tapaa sijaisperhettä tarpeeksi usein
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- g) Olemme aina saaneet apua ongelmatilanteisiin sosiaalityöntekijältä
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- h) Olemme saaneet tarpeeksi tukea sosiaalityöntekijältä
 - 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä

- i) Yhteistyösuhde on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta

- 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä
- j) Olisi toivottavaa, että sosiaalityöntekijä arvostaisi sijaisperhettä enemmän
- 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä
- k) Sosiaalityöntekijä ottaa huomioon lapsen edun tarpeeksi hyvin
- 1) Täysin eri mieltä
 - 2) Osittain eri mieltä
 - 3) Osittain samaa mieltä
 - 4) Täysin samaa mieltä
- l) Minkä kouluarvosanan antaisit kokonaisuudessaan yhteistyölle sosiaalityöntekijän kanssa
- 1) 4 2) 5 3) 6 4) 7 5) 8 6) 9 7) 10
- m) Koetko yhteistyön sosiaalityöntekijän kanssa sujuvan pääasiassa
- 1) erittäin huonosti
 - 2) melko huonosti
 - 3) melko hyvin
 - 4) erittäin hyvin

4. Kehittäminen

- a) Jotta yhteistyö paranisi, mitä **kahta** seuraavista pitäisi lisätä? (Valitse 1. ja 2.)
- määrärahojen lisäämistä
 - sosiaalityöntekijöiden lisäämistä
 - sosiaalityöntekijöiden ammattitaidon lisäämistä
 - muuta _____
- b) Tuleeko sijaisperheellä ja biologisilla vanhemmilla olla sama sosiaalityöntekijä?
- 1) kyllä 2) ei
- 2) Muita kehittämisideoita?
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Maria Rajahalme,
 maria.rajahalme@student.samk.fi